

**EIROPAS REKONSTRUKCIJAS UN ATTĪSTĪBAS
BANKAS DOKUMENTS**

STRATĒGIJA LATVIJAI

Apstiprināta valdes sēdē 2005. gada 15.novembrī

SATURS

SAĪSINĀJUMI UN VALŪTAS MAINAS KURSI	3
ZIB Ziemeļvalstu Investīciju banka.....	3
Kopsavilkums	4
1. BANKAS PORTFELIS	6
1.1 PĀRSKATS PAR DARBĪBU	6
1.2 IEPRIEKŠĒJĀS STRATĒGIJAS IZPILDE	7
1.3 PĀREJAS POSMA IETEKME UZ BANKAS PORTFELI UN GŪTĀ MĀCĪBA.....	8
1.3.1 Iepriekšējo stratēģiju nozīme un ietekme uz pārejas posmu	8
1.3.2 Gūtā mācība.....	11
KOPUMĀ MOBILIZĀCIJAS LIKME (KOPĒJĀS PROJEKTA IZMAKSAS/ERAB FINANSĒJUMS) IR	
3,1. BANKA PĀRDEVA 20 MILJONUS ASV DOLĀRU 2004.GADĀ RISKĀ OPERĀCIJĀ AR „RĪGAS	
ŪDENI” VIETĒJO KOMERCBANKU SINDIKĀTAM. BANKAS NEPĀRTRAUKTAIS ATBALSTS	
PRIVĀTIEM UZŅĒMUMIEM, KONCENTRĒJOTIES UZ MVU, IR BŪTISKS, LAI PIESAISTĪTU	
OTRĀS PAAUDZES FINANSĒJUMU, KURA LIELĀKO DAĻU VEIDO PRIVĀTAIS KAPITĀLS.....	12
1. PIELIKUMS: GADA PROJEKTI	24
2. PIELIKUMS: NETO UZKRĀJUMS PA NOZARĒM	25
3. PIELIKUMS: PIPELINE STOCK.....	26
4. PIELIKUMS: EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI	27
5. PIELIKUMS: 2005.GADA NOVĒRTĒJUMS PAR PĀREJAS POSMA	
UZDEVUMU IZPILDI.....	28
6. PIELIKUMS: SALĪDZINOŠI STRUKTURĀLO IZMAIŅU RĀDĪTĀJI.....	30
7. PIELIKUMS: POLITISKĀS SITUĀCIJAS UN SOCIĀLO APSTĀKĻU	
NOVĒRTĒJUMS.....	31
8. PIELIKUMS: VIDE	36
9. PIELIKUMS: DIVPUSĒJA PALĪDZĪBA.....	38
10. PIELIKUMS: LATVIJAS KOMERCTIESĪBU AKTU NOVĒRTĒJUMS.....	42
Valstīs, kurās tā strādā, ERAB sniedz un regulāri atjaunina novērtējumus par izmaiņām juridiskos jautājumos, it sevišķi pievēršoties ar investīcijām saistītām jomām: kapitāla tirgum, uzņēmumu tiesībām un korporatīvai pārvaldībai, koncesijām, maksātnespējai, nodrošinātiem darījumiem un telekomunikācijām. Ar esošajiem instrumentiem novērtē gan tiesību aktu kvalitāti „kā ierakstīts likumā” (ko sauc arī par „aptvērumu”), gan tiesību aktu reālo iedzīvināšanu (ko sauc arī par „efektivitāti”). Visi novērtējumi ir pieejami	42

SAĪSINĀJUMI UN VALŪTAS MAINAS KURSI

AUA	Starptautiskā Apdrošināšanas uzraudzības asociācija
ĀTI	ārvalstu tiešās investīcijas
ECB	Eiropas Centrālā banka
EIB	Eiropas Investīciju banka
EK	Eiropas Komisija
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
EUR	eiro
FKTK	Finanšu un kapitāla tirgus komisija
IKP	iekšzemes kopprodukts
IT	informācijas tehnoloģijas
LVL	Latvijas lats
MVU	mazie un vidējie uzņēmumi
NBFI	nebanku finanšu institūcijas
NKI	nacionālais kopienākums
PMVU	pašvaldību un mazie un vidējie uzņēmumi
PPP	publiskā un privātā partnerība
PVI	pašvaldību un vides infrastruktūra
SAMS	starptautiskā automatizētā maksājumu sistēma
SFI	starptautiskās finanšu institūcijas
SVF	Starptautiskais Valūtas fonds
SVKO	Starptautiskā Vērtspapīru komisiju organizācija
TARGET	Eiropas automatizētā reālā laika bruto norēķinu sistēma
TS	tehniskā sadarbība
US\$	ASV dolārs
VKM II	valūtas kursa mehānisms II
ZIB	Ziemeļvalstu Investīciju banka

VALŪTAS MAINAS KURSI

EUR 1.0	LVL 0.7028
EUR 1.0	US\$ 0.830

Kopsavilkums

Latvijas Republika turpina ievērot Bankas dibināšanas līguma 1. punktā minētos nosacījumus. Pēdējā laikā Latvijā ir panākts ievērojams progress pārejas posmā veicamajās darbībās, un šajā stratēģijas dokumentā tiek atzīti Latvijas un tās ekonomikas slavējamie panākumi. Aptuveni 75% ekonomisko aktivitāšu norit privātajā sektorā, un ir notikušas nopietnas reformas cenu un tirdzniecības liberalizācijā, uzņēmumu privatizācijā un efektīvā finanšu sektora reformēšanā. Strādājot tirgus ekonomikas apstākļos, pastāv brīvs ārvalstu tirgus un nav nopietnu ierobežojumu ārvalstu investīcijām.

Makroekonomiskā vide ir ļoti labvēlīga, taču augošā inflācija var radīt problēmas. Pievienošanās ES ir pozitīvi ietekmējusi tirdzniecību un ieguldījumus uzņēmumos. Ekonomikas pieaugums 2004.gadā bija 8,3%, un kopš 2000.gada pieaugums vidēji ir 7,5%. Kapitāla veidošanās, eksports un privātais patēriņš bija galvenie pieauguma veicinātāji, lai gan 2004.gadā inflācija vidēji pieauga par 6,2%. 2004.gadā turpinājās fiskālās konsolidācijas tendence, kad nacionālais fiskālais deficīts samazinājās līdz 1% no IKP, pie tam strauji pieaugot ieņēmumiem. Tekošo kontu deficīts pieauga līdz 13% no IKP 2004.gadā lielā mērā pamatfondu importa dēļ. Neto ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI) 2004.gadā ir palielinājušies līdz 0,596 miljardiem ASV dolāru. Bezdarbs joprojām ir ievērojams, aptuveni 10% līmenī. Tā kā 2005.gada janvārī Latvijas latu no SDR valūtu groza piesaistīja pie eiro, maijā Latvija kļuva par valūtas kursa mehānisma II (VKM II) dalībnieci, kas dod iespēju tālāk piesaņot ekonomiku Eirozonai.

Ņemot vērā to, ka pagājušā gada novembrī notika jaunas valdības vēlēšanas, tika pieliktas pūles, lai uzlabotu uzņēmējdarbības vidi, pastiprinātu cīņu ar korupciju, kā arī aizkavētu naudas atmazgāšanu un krāpšanu. Ziemeļvalstu un Vācijas stratēģiskie investori galvenajās bankās turpina finanšu sektora nostiprināšanu, kā arī uzņēmumiem un pārējiem klientiem pieejamo kredītu un banku produktu daudzveidības paplašināšanu.

Tomēr, izmantojot Bankas pilnvaras, Latvijā ir apzināti vairāki būtiski pārejas laika uzdevumi, un stratēģijas mērķis ir pievērsties šiem uzdevumiem, lai Latvijas ekonomikā varētu vēl vairāk pastiprināties konkurence. Būtiskākie pārejas laika uzdevumi Latvijā ir šādi:

Infrastruktūra un vide

Pastāvot lielai nepieciešamībai pēc investīcijām un to pārvaldības, privātā sektora piedalīšanās pašvaldību darbā ir neliela, ieskaitot tādas jomas kā centralizēto siltumapgādi, ūdens apgādi un kanalizāciju, pilsētas transportu, valsts transporta infrastruktūras attīstību. Enerģijas lietderīgai izmantošanai ir jāpiegriež vērība. Joprojām notiek nelietderīga enerģijas izmantošana pašvaldību siltumapgādes tīklos un ēkās, kā arī atsevišķos privātos rūpnieciskos uzņēmumos. Enerģijas ieguvē Latvija paļaujas uz kurināmā un elektroenerģijas importu no kaimiņvalstīm, it sevišķi no Krievijas un Lietuvas.

Uzņēmējdarbības sektors

Biznesa vidē ir nepieciešami tālāki uzlabojumi, ieskaitot plašāku un konsekventāku likumu ieviešanu dzīvē un korupcijas samazināšanu. Korporatīvā pārvaldība, stratēģiskas attīstības potenciāls un tirgus konkurence ir relatīvi vājas, kamēr izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un biznesa vides negatīvie aspekti grauj uzņēmējdarbības sektora ilgtermiņu.

Finanšu sektors

Finanšu institūcijām ir jānodrošina, ka tiek izslēgta naudas atmazgāšana to operācijās un ka tās darbojas saskaņā ar starptautisko labo praksi. Finanšu operācijas joprojām ir nelielas, it sevišķi MVU sektorā, pie tam trūkst pamatkapitāla un starpfinansējuma, kas atbalstītu ekonomikas izaugsmi.

Uz 2005.gada 31.oktobri Banka Latvijā bija parakstījusi 24 projektus, kuru kopējās projektu izmaksas ir 0,95 miljardi eiro, no kā Banka finansē 0,30 miljardus eiro vai 32%. Privātā/ valsts sektora portfeļa attiecība ir 73/27.

Tā kā prognozes par jaunas uzņēmējdarbības iespējām 2005. un 2006. gadā ir pieticīgas, Banka var turpināt savu darbu stratēģijas laukā, izlases veidā koncentrējoties uz jomām, ar kurām tā jau ir sadarbojusies un kur tā var pievērsties atlikušajiem pārejas laika uzdevumiem. Tas ietver kapitālieguldījumu un pārrobežu finansējuma nodrošinājumu, publiskās/privātās partnerības veicināšanu, kā arī korporatīvās pārvaldības nostiprināšanu un labu uzņēmējdarbības praksi.

Risinot pārejas posma uzdevumus, Banka savai darbībai Latvijā izvirza šādus mērķus:

- atbalstīt lielus, sarežģītus vai paaugstināta riska darījumus, kad var noderēt Bankas zināšanas projektu izveidē, korporatīvā pārvaldībā un līdzfinansējuma mobilizācijā;
- atbalstīt vietējo uzņēmumu plašāku piedalīšanos projektos, it sevišķi tos, kam nepieciešamas lielākas pārrobežu investīcijas, īpaši Krievijā un citās NVS valstīs vai šādu investīciju piesaiste no Krievijas un citām NVS valstīm;
- veicināt MVU un pašvaldību finansēšanu un enerģijas lietderīgu izmantošanu ar finanšu starpnieku palīdzību, pastiprinot, kur iespējams, ar ES un citu donoru atbalstu;
- atbalstīt vietējā kapitāla tirgus attīstību, piemēram, investējot vietējo hipotēku aizdevumu nodrošinātos vērtspapīros .

Banka arī turpmāk nodrošinās, ka visas ERAB darbības Latvijā atbilst stabiliem banku darbības principiem, atstāj ietekmi uz pārejas periodu, ir atbalstošas un pakļaujas Bankas vidi aizsargājošai kārtībai, kā arī iestrādā, kur tas ir piemērots, vidi aizsargājošus rīcības plānus.

1. BANKAS PORTFELIS

1.1 Pārskats par darbību

Līdz 2005.gada oktobra beigām Bankas kopējās saistības Latvijas Republikā (ieskaitot reģionālos projektus) bija 303 miljoni eiro, kas sastāda 0,7% no Bankas neto kopējo saistību apjoma. Banka palīdzēja vēl mobilizēt 651 miljonu eiro līdzfinansējumam, dodot multiplikatoru 2,1.

Zemāk dotā tabula sniedz pārskatu par Bankas pašreizējo portfeli Latvijā pa sektoriem uz 2005.gada oktobra beigām. Kopējie 108 miljoni eiro sastāda 0,7% no Bankas kopējā portfeļa. Privātā/ valsts sektora portfeļa attiecība ir 72/28 un attiecība bez valsts dotām garantijām/ ar garantijām ir 90/10. Attiecība „bez valsts garantijām” ir augstāka nekā attiecība „privātais sektors” tādēļ, ka pašvaldību projektus realizēja kā korporatīvos kredītus bez valsts vai pašvaldību garantijām.

1. tabula: Pašreizējais portfelis pa nozarēm (ieskaitot reģionālos projektus) (uz 2005.gada 31. oktobri)

Sektori	Projekta No	ERAB finansējums (miljonos eiro)	Portfeļa daļa (%)
Rūpniecība un tirdzniecība	0.7	16.0	15%
Agrorūpniecība	0.7	12.6	
Īpašumi, tūrisms un kuģniecība	0.0	3.3	
Telekomunikācija, informātika un mediji	0.0	0.1	
Finanšu institūcijas	2.8	58.8	54%
Ieguldījumi banku kapitālā	0.0	0.0	
Bankām izsniegtie aizdevumi	0.2	14.8	
Nebanku finanšu institūcijas	1.2	29.3	
Investīciju fondi	1.4	14.7	
Infrastruktūra	2.3	33.5	31%
Transports	1.0	12.1	
Pašvaldību un vides infrastruktūra	1.0	18.5	
Enerģijas efektivitāte	0.3	2.9	
Enerģētika un enerģija	0.0	0.0	
KOPĀ	5.7	108.3	100%
no tā debets	2.4	78.9	73%
no tā kapitālieguldījumi	3.3	29.4	27%
no tā garantijas	0.0	0.0	0%
no tā privātais	3.5	78.4	72%
no tā valsts	2.3	29.9	28%
no tā tieši	3.3	69.6	64%
no tā reģionāli	2.4	38.7	36%
no tā bez valsts garantijām	4.7	96.9	90%
no tā ar valsts garantijām	1.0	11.4	10%

Lai gan daļa projektu tika izstrādāti 2004. gadā, ārēju apstākļu dēļ, tādu kā īpašnieka, vadības vai stratēģijas maiņa, vai aizkavēšanās ES līdzfinansējuma saņemšanā, projektus pārcēla uz 2005. gadu, un tādējādi ERAB neparakstīja jaunas saistības ar Latviju. Tomēr, Latvija palika kā viena no mērķa valstīm attiecībā uz dažiem reģionāliem projektiem.

Lielākā pašreizējā portfeļa daļa (54%) attiecas uz finanšu institūcijām, kas parāda ERAB nozīmīgo lomu, sniedzot agrīnu un nepārtrauktu atbalstu bankām, maziem un vidējiem uzņēmumiem, apdrošināšanas sektoram, aizdevumiem un investīciju fondiem. Infrastruktūra sastāda 31% no portfeļa, norādot uz Bankas plašo sadarbību jomu ar pašvaldību uzņēmumiem (it sevišķi par ūdens attīrīšanu), kā arī ceļu, dzelzceļu un gaisa transportu. Projekti rūpniecībā un tirdzniecībā aptver 15% no portfeļa, liecinot par to, ka Bankai ir maz tiešu ieguldījumu Latvijā.

1.2 Iepriekšējās stratēģijas izpilde

Iepriekšējo Latvijas stratēģiju realizēja aizvien pieaugošas konkurences apstākļos ar viegli pieejamiem kredītiem vietējās bankās, un valsts risks samazinājās, Latvijai iestājoties ES. Tātad, šajā strauji augošajā nelielajā tirgū Bankai bija novatoriskā veidā jāapzina tirgus nišas, lai varētu pildīt savu misiju. Mazo un vidējo uzņēmumu finansēšana ar finanšu starpnieku palīdzību un pašvaldību infrastruktūru modernizēšana joprojām ir bijušas būtiskākās Bankas nišas Latvijā. Bankas stratēģijas prioritātes Latvijā 2003. gadā bija šādas:

Infrastruktūra: veltīt galveno uzmanību valsts un pašvaldību uzņēmumu finansēšanai, lai nodrošinātu prioritārās vajadzības pēc investīcijām, tajā pašā laikā veicinot privātā sektora līdzdalību.

Enerģētika: strādāt ar elektroenerģijas uzņēmumu, mudinot atsevišķu elektroenerģijas ražošanas, pārvades un sadales uzņēmumu izveidi un strādāt ar gāzes uzņēmumu, lai nostiprinātu Latvijas pozīcijas vietējā un reģionālajā gāzes sadales tirgū.

Uzņēmumu sektors: atbalstīt lielus tiešo ārvalstu investīciju projektus, kā arī investīcijas ražošanas un pakalpojumu sektoros, ko veiktu vidējie ārvalstu un vietējie uzņēmumi, iesaistot projektos tos, kuriem nepieciešamas plašākas pārrobežu investīcijas, īpaši Krievijā un citās NVS valstīs vai šādu investīciju piesaiste no Krievijas un citām NVS valstīm.

Finanšu sektors: attīstīt tādus produktus, kas šobrīd netiek pietiekami piedāvāti finanšu sektorā, piemēram, kapitālieguldījumi un plašāka mazo un vidējo uzņēmumu finansēšana.

No 2004. gada Banka ir parakstījusi ar Latviju trīs projektus (ieskaitot reģionālos projektus), uzņemoties kopējās saistības par aptuveni 7 miljoniem eiro. Jaunie projekti ir reģionāli investīciju fondi ar nelieliem piešķirumiem Latvijai.

Bankas centieni stratēģijas īstenošanas periodā piedalīties jaunos infrastruktūras projektos Latvijā nav bijuši veiksmīgi. Uzmanības centrā bija lielu vai sarežģītu projektu

apzināšana, kam nepieciešama palīdzība strukturēšanā vai līdzfinansējuma saņemšanā no ES struktūrfondiem vai kohēzijas fondiem, taču vietējās varas institūcijas bija gausākas nekā gaidīts, nosakot investīciju prioritātes, veidojot administratīvās iespējas un sagatavojot projektu pieteikumus. Līdz ar to vairāki 2004.gadam paredzēti pašvaldību un valsts līmeņa projekti tika pārcelti uz 2005. gadu vai pat vēlāk. PPP struktūra arī attīstās lēni, un Bankai būtu daudz ko piedāvāt šajā ziņā, tomēr ar zināmiem nosacījumiem.

Enerģētikas sektorā vietējās komercbankas un citas bankas spēja apmierināt vajadzības pēc lētiem kredītiem dažādu projektu uzsākšanai, kamēr Banka ir turpinājusi dialogu ar galvenajiem partneriem, it sevišķi attiecībā uz tirgus liberalizāciju, enerģijas piegādi un sadali visā Baltijā un Baltijas jūras reģionā.

Vairāki finanšu sektora projekti, tādi kā kredītlīnijas vai kapitālieguldījumi, tiek izstrādāti uz 2005.gada beigām vai 2006.gadu. Pēdējā laikā notikušās nopietnās izmaiņas akcionāru struktūrā vai uzņēmējdarbības stratēģijā nav ļāvušas dažiem projektiem sniegt gaidīto rezultātu.

Iepriekšējā stratēģija norādīja uz mazo un vidējo uzņēmumu augošo nepieciešamību pēc pārrobežu paplašināšanās, aptverot Krieviju, Baltkrieviju vai Ukrainu. Šīs iespējas realizējās lēnāk nekā gaidīts, tai pašā laikā tās bija pārāk nelielas, lai Banka finansētu tās tieši. Mazākos projektus finansēja daudz efektīvāk no Bankas MVU kredītlīnijas vietējām bankām vai kā investīcijas no visa Baltijas investīciju fonda.

1.3 Pārejas posma ietekme uz Bankas portfeli un gūtā mācība

1.3.1 Iepriekšējo stratēģiju nozīme un ietekme uz pārejas posmu

Infrastruktūra un vide

2000. gadā Banka izsniedza mērķaizdevumu uzņēmumam „Rīgas ūdens”. Tā bija jauna veida operācija, jo Banka izplānoja un izstrādāja jaunu instrumentu pašvaldību atbalsta līguma formā, kas uzlika Rīgas pilsētai pienākumu saglabāt noteiktus nosacījumus attiecībā uz ūdens apgādi un notekūdeņu attīrīšanu, tai pašā laikā to nekvalificējot kā valsts vai pašvaldību garantijas. Vienlaikus ERAB jutās labi tāpēc, ka MVU darbojās kā kreditori. 2004. gadā ERAB piesaistīja virkni vietējo komercbanku un izdalīja 20 miljonus ASV dolāru Bankas riska operācijā ar uzņēmumu “Rīgas ūdens”. Arī komercbankas bija apmierinātas ar to, ka MVU ir piesaistīti pie finansētājiem. Kopumā ir panākts labs progress „Rīgas ūdens” reglamentējošo noteikumu reformēšanā un komerciālā pārstrukturizācijā, izņemot to, ka ir neliela privātā sektora līdzdalība. Visumā ir vērojama *mērena* pārejas posma ietekme uz PVI kopš 2000.gada. Atlikušie pārejas posma uzdevumi pašvaldību un vides infrastruktūras sakārtošanā tiek vērtēti skalā no nelieliem līdz vidējiem (sk.5.pielikumu).

Enerģētika

Pēdējo piecu gadu laikā Bankai ir bijis intensīvs un nepārtraukts dialogs ar valdību par steidzošu nepieciešamību investēt Daugavas hidroelektrostacijās to dambju drošības uzlabošanai. ERAB TC līdzekļi tika izlietoti vajadzību izpētei, investīciju plānu izstrādei, inženiertehniskai projektēšanai, scenārija modelēšanai, kā arī cita veida tehniskai palīdzībai. Tā kā tagad ir pieejami ievērojami ES struktūrfondu līdzekļi, „Latvenergo” pašreiz strādā pie sava 100 miljonu eiro vērtā investīciju plāna pabeigšanas dambju drošības uzlabošanai, pamatā izmantojot Bankas dotās rekomendācijas piecu gadu laikā. Tomēr, Banka nepiedalīsies šo investīciju finansēšanā, jo „Latvenergo” var iegūt līdzekļus lētāk no citām finanšu institūcijām. Diezgan ievērojami ERAB TC līdzekļi ir izlietoti palīdzot Ekonomikas ministrijai, lai varētu iedibināt un uzsākt darbu neatkarīgs Sabiedrisko pakalpojumu regulators. Kopumā ir vērojama *minimāla* pārejas posma ietekme uz enerģētikas sektoru kopš 2000.gada. Atlikušie pārejas posma uzdevumi enerģētikas sektorā tiek vērtēti skalā no vidējiem līdz lieliem (sk.5.pielikumu).

Uzņēmumu sektors

Kopš 2000.gada Bankas vienīgā saistība ar agrorūpniecības sektoru Latvijā ir bijusi ar Somijas „Kesko” mazumtirgotāju reģionālā projekta starpniecību. Banka finansēja pārtikas preču mazumtirgotāju darbības mazumtirdzniecībai nepieciešamā īpašuma iegādei un iekārtošanai, kā arī finansēja mazumtirdzniecības operācijas. Pārejas posma ietekme, ko varētu izraisīt tirgus paplašināšanās, veidojot saikni ar vietējiem piegādātājiem un izplatītājiem, kā arī pastiprinoties konkurencei pārtikas preču mazumtirdzniecībā, tiek uzskatīta kā minimāla. Paplašināšanās, izvērsot darbību mazās pilsētās, izrādījās apgrūtināta, jo pastāvēja spēcīgs komerciālais spiediens un problēmas ar attiecīgas celtniecības atļaujas iegūšanu. Kopumā ir vērojama *minimāla* pārejas posma ietekme uz uzņēmumu sektoru kopš 2000.gada. Atlikušie pārejas posma uzdevumi uzņēmumu sektorā tiek vērtēti skalā no nenozīmīgiem līdz maziem (sk.5.pielikumu).

Finanšu sektors.

Kopš 2000.gada Banka ir veiksmīgi sadarbojusies ar MVU, izmantojot ES/MVU iespējas. Lai gan piedalījās tikai divas bankas (SEB Latvijas Unibanka un Rietumu Banka) un viena līzings kompānija (Unilīzings), tika izsniegti aizdevumi gandrīz 60 miljonu eiro apmērā un līzings sasniedza pāri par 18 miljoniem eiro. Visas šīs investīcijas bija no TC līdzekļiem un domātas institūciju tālākai attīstībai. SEB Unibankai, kas saņēma mērķaizdevumu, izdevās to samazināt līdz mazākam vidēja apjoma aizņēmumam un augstākai kreditētāja rentabilitātei, neietekmējot portfeļa kvalitāti. Ņemot vērā SEB Unibankas plašo filiāļu tīklu, aptuveni 90% no aizdevumiem nonāca filiālēs ārpus galvaspilsētas. Unilīzings bija tikpat veiksmīgs. Rietumu Bankai vidējais aizdevumu apjoms un aizdevumu likmes ir samērā augstas, ņemot vērā stāvokli ekonomikā. Turklāt, Latvijai piešķīra arī 18 miljonus eiro no 30 miljonu eiro kredītlīnijas, ko Banka nodrošināja līzings kompānijai „Hansa Capital”, kas atrodas Igaunijā.

Banka ir nodrošinājusi apmācību vides riska pārvaldībā vairākām Latvijas bankām, tostarp Latvijas Investīciju bankai, Latvijas Zemes bankai, Rīgas Komerbankai, Latvijas Unibankai un Rietumu bankai. Apmācība palīdzēja bankām pielāgot efektīvu vides

uzticamības pārbaudes kārtību un pārvaldīt vides jautājumus, kas saistās ar viņu un viņu klientu veicamajām operācijām.

Investīciju fondi sasniedza Baltijas valstis vēlāk nekā Poliju, Ungāriju vai Čehijas Republiku, un Banka ir aktīvi darbojusies Latvijā kopš 1990to gadu beigām, iesaistoties vairākos visa Baltijas reģiona privātos investīciju fondos (tādos kā *Baltic PPF*, Baltijas Mazo uzņēmumu investīciju fonds, Baltijas Investīciju fonds I un II, Baltijas Investīciju fonds III, *Baltic SME Fund* un *Askembla Growth Fund*). No visiem šajos fondos investējošiem 70 uzņēmumiem 32 atrodas Igaunijā, 22 ir Lietuvā un 16 – Latvijā. Investīciju fondiem Latvijā ir bijis grūtāk atrast pievilcīgas investīciju iespējas, un līdz ar to ir investēts relatīvi mazāk nekā Igaunijā un Lietuvā. Tomēr, dažas no šīm investīcijām ir nesušas tīri labu peļņu. Ņemot vērā, cik liela ir valsts, lielākā daļa investīciju realizācijas ir notikusi izsolēs.

Kopš 2000.gada Bankas saistība ar NBFi sektoru ir aprobežojusies ar diviem projektiem. Uz kapitālieguldījumiem valsts vadošajā apdrošināšanas kompānijā negatīvu ietekmi atstāja vadības pārkāpumi, kas noveda pie vadības atlaišanas, tomēr tā joprojām ir vadošā firma tirgū. Banka pielika ievērojamas pūles, lai apzinātu stāvokli, ieteiktu risinājumu un kontrolētu tā īstenošanu. Līzings sektorā ES MVU ietvaros Banka ir arī aktīvi sadarbojusies ar augšminēto firmu Unilīzings.

Kopumā ir vērojama *mērena/ievērojama* pārejas posma ietekme uz finanšu sektoru kopš 2000.gada. Atlikušie pārejas posma uzdevumi finanšu sektorā tiek vērtēti skalā no nenozīmīgiem līdz vidējiem (sk.5.pielikumu).

Novērtējums kopumā

Kopš 2000. gada Banka savās Stratēģijās Latvijai ir risinājusi jautājumus, kādi pastāv Latvijas ekonomikā, ko raksturo ļoti augsta MVU proporcija pārējo uzņēmumu vidū un nepietiekoši attīstīta pašvaldību infrastruktūra visā valstī. Tomēr, Bankai neizdevās īstenot vairākus lielus projektus tā, kā cerēts, jo vietējās komercbankas spēja nodrošināt ilgtermiņa debeta finansējumu ātrāk un lētāk nekā bija prognozēts vai arī valdība rīkojās gausi, nosakot prioritātes starp nepieciešamām investīcijām un mobilizējot resursus piekļūšanai ES fondiem.

Kopš 2000.gada Bankas loma ir bijusi *minimāla/mērena* Latvijas pārejas posma ekonomikā.

Politikas dialogs

Pēc Krievijas 1998. gada krīzes Bankai ir bijis efektīvs politikas dialogs ar Latvijas Banku un kopš 2001. gada ar Finanšu un kapitāla tirgus komisiju par finanšu noteikumu nostiprināšanu un riska par naudas atmazgāšanas samazināšanu. Kopš 1999. gada Bankai pastāv politikas dialogs ar Sabiedrisko pakalpojumu regulatoru par tarifu modeļu optimizēšanu, tai pašā laikā nodrošinot tik ļoti nepieciešamos kapitālieguldījumus.

Pēdējo divu gadu laikā Banka ir dalījies pieredzē ar Latvijas Ekonomikas ministriju, tai izstrādājot ar MVU attīstību saistītu politiku. Tā ietver novatoriskas pieejas tādos jautājumos kā piekļūšana ES struktūrfondiem, lai varētu atbalstīt privāti pārvaldītu nelielu ieguldījumu fondu nodibināšanu, kas nodrošinātu tik nepieciešamo kapitālu augošiem MVU.

2004.gadā ERAB sniedza juridiski tehnisku palīdzību Latvijas Koncesiju likuma izstrādē. Tam sekoja 2005.gadā papildus juridiski tehniskā palīdzība, izstrādājot PPP likumu, kas padarītu PPP projektu īstenošanu efektīvāku un caurskatāmāku. Labas prakses izvērtēšana PPP projektu īstenošanā Eiropā ir daļa no juridiskās pārejas projekta.

1.3.2 Gūtā mācība

No pēdējo gadu Bankas gūtās pieredzes Latvijā izriet vairākas mācības, no kurām svarīgākās ir šādas:

Labi strukturēts **finansējums bez valsts garantijām valsts vai pašvaldību uzņēmumiem**, ieskaitot atbilstīgu privātā sektora piedalīšanos, palīdz piemērot komercdisciplīnu kredītņēmējiem un samazina budžeta spiedienu valsts sektorā.

Tomēr, tādā mazā valstī kā Latvija, strādājot ar **reģionālām pašvaldībām** ārpus galvaspilsētas jārēķinās ar ļoti maziem un bieži darbietilpīgiem projektiem, kam, iespējams, būs liela pārejas posma ietekme uz katru atsevišķo pilsētu, bet ierobežota ietekme valsts līmenī.

Caurskatāmība, spēcīga **korporatīvā vadība** un augsti uzņēmējdarbības uzvedības standarti ir būtiski elementi jaunā ekonomikā, kur labas uzvedības paraugi bieži ir ierobežoti. Tomēr, nedrīkst par zemu novērtēt ievērojamo laika patēriņu un pieliktās pūles pārvaldot katru kapitālieguldījumu vairāku gadu garumā, ieskaitot Valdes piedalīšanos.

Vietējām bankām pievērstā uzmanība un sniegtais atbalsts ar ES/ERAB MVU programmas starpniecību palīdzēja mainīt banku attieksmi pret **aizdevumiem MVU**, un tādējādi palielināja šim sektoram pieejamību vidēja ilguma finansējumam.

Agrīni ERAB **kapitālieguldījumi** vietējās bankās un citās nebanku institūcijās veicināja finanšu sektora attīstību, ieskaitot uzticamu ārvalstu stratēģisko investoru piesaistīšanu no Ziemeļvalstīm un Vācijas, kā arī kreditēšanas kultūras attīstību un klientiem pieejamo finanšu instrumentu klāsta paplašināšanu.

1.4 Līdzšinējā portfeļa finanšu darbība

Kopš 2003.gada Latvijas portfelis ir saglabājies stabils un apmierinošā kvalitātē. Latvijas portfeļa riska likme ir 5,2, kas ir līdzīga tai, kāda tā bija 2003.gadā (5,0). Tā ir salīdzināma ar riska likmi 5,4 Bankai kopumā un 4,9 Centrāleiropā.

1.5 Līdzfinansējuma mobilizācija

Kopumā mobilizācijas likme (kopējās projekta izmaksas/ERAB finansējums) ir 3,1. Banka pārdeva 20 miljonus ASV dolāru 2004.gadā riska operācijā ar „Rīgas ūdeni” vietējo komercbanku sindikātam. Bankas nepārtrauktais atbalsts privātiem uzņēmumiem, koncentrējoties uz MVU, ir būtisks, lai piesaistītu otrās paaudzes finansējumu, kura lielāko daļu veido privātais kapitāls.

2. SAIMNIECISKĀS DARBĪBAS VIDE

2.1 Vispārēju reformu vide

2.1.1 Politiskā vide

Kopš neatkarības atgūšanas 1991.gadā Latvija ir piedzīvojusi strauju progresu pārejā uz funkcionējošu tirgus ekonomiku un strukturālu reformu īstenošanu ar tālejošām sekām. Tas ir devis iespēju uzplaukt privātajam sektoram un ekonomikai, kas ir viena no visatvērtākajām Eiropā. Līdz 1990to gadu beigām privatizācija pamatā bija pabeigta. Pēdējos gados reformas koncentrējās uz ES Kopienas tiesību aktu kopuma (*acquis communautaire*) pieņemšanu un iestāšanos ES 2004.gada maijā. Kopš pievienošanās ES ir panākts progress privatizācijas pabeigšanā atlikušajos valsts uzņēmumos, ieskaitot „Lattelekom”, aviokompāniju „air Baltic” un naftas tranzīta uzņēmumu „Ventspils nafta”.

Politiskā ir vide ir bijusi nepastāvīga. Krītot neilgu laiku pie varas bijušai Induļa Emša valdībai 2004. gada rudenī, tā paša gada decembrī tika izveidota jauna valdība ar Tautas partiju pārstāvošo Aigaru Kalvīti kā premjerministru. Koalīciju izveidoja Jaunais laiks, kas ir bijušā premjerministra Eināra Repšes partija, ZZS, kuras biedrs ir Indulis Emsis, un Pirmā partija. Šai koalīcijai, kas ir centriski-labēja, ir absolūts vairākums Parlamentā, bet tās sastāvs un ideoloģiskās atšķirības partneru starpā var novest pie kavēšanās tālāku strukturālu reformu apstiprināšanā un īstenošanā. Progress ir panākts Latvijas politikā attiecībā uz tās krievvalodīgo minoritāti. Šī gada sākumā Latvija ratificēja Vispārējo nacionālo minoritāšu aizsardzības konvenciju, kas stājās spēkā 1. jūnijā. Tomēr, attiecības ar Krieviju joprojām ir sarežģītas. Latvija oficiāli pievienojās NATO 2004. gada martā.

Kā svarīgas prioritātes paliek korupcijas ierobežošana, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un krāpšanas samazināšana, kā arī normatīvo aktu par naudas atmazgāšanu stingrāka īstenošana. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja uzsāktā Valsts programma korupcijas novēršanai un apkarošanai, kā arī pret naudas atmazgāšanu vērstie normatīvie akti, ieskaitot to tālākus grozījumus šī gada aprīlī, ir pietuvinājuši Latviju ES prasībām. Tā rezultātā uzņēmējdarbības vide ir ievērojami uzlabojusies salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu. Tomēr, jauno normatīvo aktu ieviešana dzīvē notiek lēnāk, nekā cerēts. 2005.gada sākumā ASV Finanšu ministrijas sastādītajā galveno naudas atmazgātāju sarakstā tika ietvertas divas Latvijas bankas. Arī SVF ir aicinājis valdību grozīt likumu par maksātspēju, lai labāk varētu aizsargāt kreditoru tiesības un vienkāršot valsts iepirkuma kārtību.

2.1.2 Bankas operācijām nozīmīgi makroekonomiskie apstākļi

Latvijas ekonomika 2004.gadā pieauga par 8,3% un 2005.gada pirmajā pusē par 9,5% salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kas ir visstraujākais pieaugums starp jaunajām ES dalībvalstīm. Izaugsmi galvenokārt veicināja tirdzniecība un celtniecība, kas 2005. gada pirmajā pusē attiecīgi palielinājās par 17,1% un 16,0%, tām sekoja pieaugums transportā un sakaros par 15,2% un rūpniecībā par 3,7%. Zemas procentu likmes un garāki maksājumu galējie termiņi vietējām bankām strauji pastiprināja iekšzemes pieprasījumu. Sagaida, ka pieprasījuma pieaugums turpināsies arī 2005. gadā, ko veicina kredītu izmantošanas paplašināšanās, reāls darba algu palielinājums un pieaugošais ES fondu tīkls. Tomēr, lai notiktu reāla konverģence, vēl ir ejams garš ceļš, jo Latvija ir visnabadzīgākā no jaunajām ES dalībvalstīm Austrumeiropā un starp Baltijas valstīm. Latvijas IKP uz vienu iedzīvotāju ir zemāks nekā tās kaimiņvalstīs un sastāda aptuveni 40% no ES 15 dalībvalstu vidējā pirktspējas rādītāja. Turklāt, pieauguma struktūra norāda uz tā nevienmērīgu sadalījumu pa sektoriem un ģeogrāfiskajiem reģioniem, jo pakalpojumi sastāda vairāk nekā 70% no ekonomikas un Rīgas rajons dod lielāko daļu no valsts IKP.

Kopš 2000. gada bezdarbs nepārtraukti samazinās un 2005. gada vidū bija mazāks par 10%, no kā ilgstošs bezdarbs sastādīja mazāk par pusi. Joprojām paliek reģionālās atšķirības attiecībā uz bezdarbu un izjūtams kvalificētu darbinieku trūkums. Ilgstoši bezdarbnieki visvairāk ir starp vecāka gājuma strādniekiem, no augstākām mācību iestādēm atskaitītiem studentiem un zemas kvalifikācijas strādniekiem, kas kļuvuši lieki uzņēmuma pārstrukturizācijas rezultātā. Profesionālām mācību iestādēm un apmācību sistēmai ir jākļūst modernākai, lai strādnieki varētu apgūt privātam sektoram nepieciešamās prasmes. Valdība ir sākusi aktīvi pievērsties darba tirgus politikai, lai novērstu neatbilstību prasmēs. Liela daļa no ES fondu finansējuma ir mērķfinansējumi cilvēkresursu attīstībai. Iniciatīvas attiecībā uz darba tirgu izrāda arī Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Ekonomikas ministrijas pārraudzībā esoša iestāde uzņēmējdarbības attīstībai. Ir nepieciešamas tālākas reformas, kuru centrālie jautājumi būtu atšķirības starp reģioniem un zemā darbaspēka mobilitāte.

Latvijas straujā ekonomiskā izaugsme ir saistīta ar pieaugošu inflāciju. 2004. gadā krasi pieauga patēriņa preču cenas, un līdz gada beigām tā pārsniedza 7%. Ikgadēja caurmēra inflācija 2004.gadā nostabilizējās pie 6,2%, un tiek prognozēts, ka arī 2005. gadā tā pārsniegs 6%. Šādu pieaugumu daļēji noteica vienreizēji piegāžu blakus faktori un administratīvās izmaiņas, ko izraisīja pievienošanās ES, sliktās ražas rosinātais pārtikas preču cenu kāpums, devalvācija attiecībā pret eiro un globāls preču cenu pieaugums. Inflāciju izraisīšie apstākļi arī ir pasliktinājušies. Izņemot neapstrādātu pārtiku, enerģiju un regulētas preces, pamatinflācija sasniedza augstāko līmeni 2004.gada beigās un saglabāja 5% līmeni līdz 2005.gada vidum. Turklāt, nepārtrauktais kredītu pieaugums paaugstināja iekšzemes pieprasījumu. Reaģējot uz to, Centrālā banka pacēla refinansēšanas likmi par 50 bāzes punktiem 2004.gada martā un novembrī sasniedza 4%. Valsts institūcijas apzinās, kādam riskam augstā inflācija pakļauj mērķi panākt

konverģenci ar ES, un šī jautājuma izskatīšanai ir nodibināta darba grupa, kurā ietilpst Finanšu ministrijas, Ekonomikas ministrijas un Latvijas Bankas pārstāvji.

Kad Latvija 2005.gada janvārī veica lata pārsaisti no SDR valūtu groza pie eiro, maijā tā kļuva par valūtas kursa mehānisma II (VKM II) dalībnieci. Valūtas kurss tika noteikts LVL 0.702804 par 1 eiro. Latvija nolēma saglabāt esošo valūtas kursu, un lats drīkst svārstīties attiecībā pret eiro $\pm 1\%$. Balstoties uz pietiekošām rezervēm, fiskālo piesardzību un struktūras reformām, Latvijas valūtas kursa režīms ir atbilstošs, lai tā kļūtu par Eiropas Monetārās savienības dalībvalsti un pieņemtu eiro par nacionālo valūtu, kas šobrīd tiek plānots uz 2008. gada sākumu. Starpība starp eiro valūtā denominēto vērtspapīru cenām ir samazinājusies līdz 20 bāzes punktiem. Ir veikti papildus pasākumi attiecībā uz rezervju jūtīgumu pret valūtas kursa risku.

2004.gadā budžeta deficīts kopumā samazinājās līdz 1,0% no IKP. To panāca pieaugums ieņēmumos no iekasētajiem nodokļiem situācijā, kad notiek straujš ekonomikas kāpums un neskatoties uz uzņēmuma nodokļa samazinājumu no 19% līdz 15% pagājušajā gadā. Runājot par izdevumiem, jākonstatē, ka ar ES un NATO saistītie izdevumi izrādījās mazāki nekā budžetā plānots. Latvijas Konverģences programmā paredzēts, ka 2007.gadā deficīts būs zem 2% no IKP. Ņemot vērā attīstības prognozes un ierobežotās riska iespējas attiecībā uz lielām izmaiņām nodokļu politikā, šis mērķis, šķiet, ir sasniedzams. Tomēr, 2005. gadā paredz prociklisku fiskālo politiku, jo ES fondi finansēs 25% budžeta izdevumu pieaugumu. SVF rekomendāciju līdzsvarot lielākas ES finansētas investīcijas un sekas, ko rada lielāki valsts izdevumi, līdztekus izvirzot prasību par neitrālu fiskālo politiku, uzskatīja par politiski neiespējamu. Pēdējos gados piekoptā saprātīgā fiskālā politika ir novedusi pie relatīvi neliela vispārējā valdības parāda (14,7% no IKP 2004. gada beigās). Tiek prognozēts, ka valsts parāds paliks līdzīgā līmenī 2005. gadā.

Tekošo kontu deficīts palielinājās līdz 13,0% no IKP 2004. gadā no 8,2 %, kāds tas bija 2003. gadā, bet tiek prognozēts, ka 2005. gadā tas samazināsies līdz 10%, jo samazinās tirdzniecības deficīts. Ievērojamo pieaugumu 2004. gadā izraisīja galvenokārt vienreizēji faktori, tādi kā lielu hidroturbīnu un kuģu pirkšana, kā arī pievienošanās ES sekas. Joprojām strauji notiek kapitāla un starpproduktu imports, atspoguļojot pārmaiņas infrastruktūrā un uzņēmumu pārstrukturizācijā. Eksports (galvenokārt koksne un koksnes produkti) arī ir pieaudzis straujos tempos 2004. gadā, rēķinot pēc tā vērtības. Ārvalstu tiešās investīcijas (ĀTI), kas 2002. gadā sedza 40% no deficīta, 2004.gadā samazinājās līdz 34%. Tomēr, tiek prognozēts, ka 2005. gadā tās atkal var pieaugt līdz 50%, izdarot lielākus kapitālieguldījumus komercpakalpojumos un tirdzniecībā. Ārējais parāds ir liels un sastāda aptuveni 93% no IKP, bet ārzemnieku īpašumi valstī dod 65% no IKP.

Uzlabojot atbilstību ES iestāšanās prasībām, ir nostiprinājusies Latvijas banku sistēma. 2004. gadā bija 23 bankas, no kurām deviņas (astoņi meitas uzņēmumi un viena filiāle) ir ārvalstu, sastādot 49% no kopējiem banku aktīviem un 50% no kopējā banku kapitāla¹. Starp ārvalstu īpašniekiem ir Zviedrijas, Somijas, Vācijas, Krievijas un Ukrainas bankas. Šis sektors nav tik ļoti koncentrēts kā pārējie šajā reģionā, jo tikai 49% no tirgus daļas

¹ Kopējā ārvalstu kapitāla daļa apmaksātā banku pamatkapitalā bija 57,8%.

pieder trim lielākajām bankām. Tomēr, pārējās ir nelielu nišu bankas, kas galvenokārt apkalpo ārzemju klientus. Ir pastiprinājušies noteikumi un finanšu uzraudzība. 2001. gadā nodibināja vienotu regulējošu institūciju - Finanšu un kapitāla tirgus komisiju (FKTK). Bezcerīgo kredītu apjoms turpināja samazināties un sastādīja mazāk par 1,1% no kopējiem aizdevumiem 2004. gada beigās; turpretī 1999.gadā tas bija 6,2%. Turklāt, bankas rīkojas piesardzīgi, nodrošinot aptuveni 99% no bezcerīgiem kredītiem. Lai gan tradicionāli ārzemnieku noguldījumi ir bijuši ļoti svarīgi šajā sektorā, tagad to loma mazinās, un tikai nelielās bankas ir stipri atkarīgas no tiem.

Izdevīgas procentu likmes un strauji augošā ekonomika 2004. gadā sekmēja tālāku kredītu pieaugumu par aptuveni 36%, ko galvenokārt panāca hipotekārie aizdevumi un aizdevumi uzņēmumiem. Līdzās zemajām procentu likmēm straujā hipotekāro aizdevumu palielināšanās ir pastiprinājusi banku konkurenci un nekustamā īpašuma cenu celšanos. Iespējams, ka šī tendence turpināsies 2005. gadā, taču lēnākā tempā, jo straujo nekustamā īpašuma tirgus paplašināšanos daļēji izlīdzinās globālo un vietējo procentu likmju celšanās. Tas līdz šim nav ietekmējis kredītu kvalitāti, kā uz to norāda bezcerīgo kredītu proporcijas samazināšanās, taču par to ir nepieciešama stingra kontrole.

2.1.3 Pārejas posma panākumi un pārejas grūtības

Pēdējās desmitgades laikā Latvijas pārejas posma panākumi ir ievērojami. Daudzās strukturālo reformu jomās Latvija ir bijusi vadošā starp valstīm ar pārejas ekonomiku. Rādītāji, kas publicēti 2005.gadā Ziņojumā par pārejas posmu, ierindo Latviju starp vadošajām starp jaunajām ES dalībvalstīm, vērtējot septiņās kategorijās. Trijās kategorijās – cenu liberalizācijā, tirdzniecības un valūtas maiņas liberalizācijā un mazo uzņēmumu privatizācijā – Latvija ir jau sasniegusi labi funkcionējošas tirgus ekonomikas standartus.

Neraugoties uz to, ir palikušas vairāki pārejas posma uzdevumi. Ziņojumā „Pārejas posma uzdevumu novērtējums 2005” ir norādīts, kādi ir uzdevumi Latvijai. Lūdzu skatīties rādītājus par pārejas periodu Ziņojuma 5.pielikuma tabulā pa atsevišķām nozarēm un detalizētus salīdzinošus pārejas posma rādītājus 6. pielikuma tabulā par strukturālām izmaiņām.

Infrastruktūra

Notiek *enerģētikas* sektora liberalizācija. „Latvenergo” tiek atsaistīts, lai gan nav paredzēta tā privatizācija. 2005.gada maijā Latvijas parlaments pieņēma jaunu likumu, kas paredz tirgus liberalizācijas pabeigšanu atbilstoši ES prasībām. Tā rezultātā rūpnieciskiem lietotājiem un konkurējošiem piegādātājiem ir brīva piekļuve valsts uzņēmuma „Latvenergo” pārvades tīkliem. Sākot ar 2007. gada jūliju Latvijas patērētāji varēs izvēlēties elektrības piegādātāju ES robežās. Likums arī uzliek „Latvenergo” pienākumu ierīkot augstsprieguma līnijas rūpnieciskiem patērētājiem par saviem līdzekļiem sākot ar 2006.gada janvāri. Līdz 2010. gadam Latvijai ir arī jāpalielina tās patērētās enerģijas daļa, kas iegūta no atjaunojamiem energoresursiem, no 45% līdz 49%. Tarifi atspoguļo izmaksas, un pastāv neatkarīgs regulators.

Attiecībā uz **PVI** pastāv neliela privātā sektora līdzdalība centralizētā siltumapgādē un pilsētas transporta saimniecībā, bet ūdens apgādi joprojām nodrošina valsts īpašumā esoši (komercializēti) uzņēmumi. Daudznozaru regulators ir pietuvinājis tarifus izmaksām.

Strādā institūcijas, kas nodarbojas ar **enerģijas izlietojuma lietderību**. Valsts ir ratificējusi Kioto protokolu un kļūs par dalībnieci Eiropas oglekļa tirgū. Latvija kā jauna dalībvalsts iekļaujas emisiju tirdzniecības sistēmā. Vēl ir jāattīsta tirgus diktēta enerģijas izmantošanas vadība. Neatkarīgs daudznozaru regulators nosaka enerģijas tarifus, lai motivētu enerģijas lietderīgu izmantošanu.

Fiksēto līniju **telekomunikāciju** operatoru „Lattelekom” daļēji privatizēja 1994. gadā, garantējot ilgtermiņa ārkārtējas tiesības. Šī līguma pirmstermiņa izbeigšana izraisīja strīdu par kompensāciju starp valsti un stratēģisko investoru „TeliaSonera”. Pēc trīs gadu ilgas tiesvedības arbitrāžas tiesā 2004. gadā panāca izlīgumu. Lai gan šis strīds nav aizkavējis fiksēto līniju sektora atvēršanu, tas aizkavēja fiksētā operatorā valstij piederošo 51% daļas pārdošanu. Joprojām nepastāv efektīva konkurence. To var izskaidrot ar nenoteiktību regulējošā vidē, it sevišķi attiecībā uz tarifu sabalansēšanas ieviešanu, saistībām par vienotiem pakalpojumiem un maksu par starpsavienojumiem. Lai gan Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija jau ir izsniegusi vairākas licences, tirgu joprojām kontrolē „Lattelekom”.

Attiecībā uz **dzelzceļu** ir nodalītas pārvadātāju un politikas veidotāju funkcijas, kā arī ir atsaistīti galvenie dzelzceļa pakalpojumi un ir notikusi atbrīvošanās no palīgdiemestiem. Satiksmes ministrija nesēn paziņoja par plānu restrukturizēt „Latvijas Dzelzceļu”, līdz 2005. gada beigām izveidojot trīs neatkarīgus uzņēmumus (infrastruktūra, kravu un pasažieru pārvadājumi). Piekļuve infrastruktūrai ir juridiski nodrošināta, un daži neatkarīgi operatori ir saņēmuši licences. Ir nodibinātas vairākas regulējošas aģentūras (licencēšana, cenu un drošības jautājumi). Attiecībā uz **ceļiem**: ir privatizēti būvniecības un projektēšanas uzņēmumi. Ir palielinājušās ceļu lietotāju netiešās maksas, bet tās joprojām nesedz ekspluatācijas izmaksas. Tiek apspriests jautājums par tiltu pār Daugavu Rīgā, par kura lietošanu būs jāmaksā. Valsts dzelzceļa tīkls ir relatīvi sliktā stāvoklī.

Specializētās nozares

Lai gan pievienošanās ES ir ievērojami uzlabojusi uzņēmējdarbības vidi, Latvijai joprojām ir nepieciešamas reformas **nozārēm kopumā**. Kā būtiskas pārejas posma prioritātes saglabājas korupcijas un kontrabandas ierobežošana, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un PVN pārkāpumu samazināšana, pret naudas atmazgāšanu vērstu normatīvo aktu pastiprināta ieviešana. Pakļaujoties starptautiskās sabiedrības spiedienam, nesēn ir uzsākta to institūciju nostiprināšana, kas vēršas pret naudas atmazgāšanu, tomēr šo pasākumu īstenošana norit lēni.

Agrorūpniecībā zemes tirgus funkcionē vāji. Vairāk nekā 80% aramzemes pieder privātām saimniecībām, taču ir nepieciešama to pārstrukturizācija, it sevišķi gadījumos, kad īpašumā ir ļoti nelieli zemes gabali un lielā mērā sadalītas īpašuma tiesības.

Agrorūpniecība ir pilnībā privatizēta, bet tāpat kā citās jaunajās dalībvalstīs jaunajiem īpašniekiem vēl ir jāsamazina izmaksas, jāpaaugstina efektivitāte un jāuzlabo higiēnas standarti, lai varētu kļūt starptautiski konkurētspējīgi. Lai gan aizdevumi lauksaimniecībā pieaug lēni, Latvijas ļoti ienesīgā banku sistēma pakāpeniski ir gatava aizdot vairāk, jo palielinās lauksaimniecības sektora rentabilitāte.

Dabas resursu privatizācijā ir panākts progress, jo nesēn valdība ir nolēmusi pārdot 38,6% valstij piederošo „Ventspils naftas” akciju Rīgas Fondu biržā. Gāzes tirgus atvēršanu bloķē tās vienīgais dominējošais piegādātājs „Latvijas Gāze”, kas tagad 100% ir privātzņēmums (tā īpašnieki ir *Ruhrgas*, *E.On*, *Gazprom* un *Itera*). Grozījumus Enerģētikas likumā attiecībā uz trešās puses piekļuvi gāzes tīklam Parlaments noraidīja 2002.gada novembrī. Neskatoties uz gāzes tarifu pieaugumu sākot ar 2003. gada jūliju, tie joprojām ir viszemākie Baltijas valstīs un salīdzinot ar pārējām jaunajām dalībvalstīm.

Nekustamā īpašuma sektors attīstās strauji, ieskaitot jaunus īpašuma un finanšu instrumentu veidus. Latvijā 2005. gada pirmajā ceturksnī salīdzinot ar 2004. gada pirmo ceturksni celtniecības sektorā pieaugums ir bijis par 14%, kas saskaņā ar *Eurostat* datiem ir visstraujākais pieaugums Eiropas Savienībā. Valsts maz iejaucas šajā sektorā, tomēr, ir vēl korupcijas gadījumi attiecībā uz pašvaldību piešķirtajām licencēm un atļaujām.

Kopumā Latvijas rūpniecībai ir jārisina vēl viens grūts uzdevums par stingrākām prasībām attiecībā uz vidi, jo jāievieš ES Direktīva par integrēto piesārņojuma novēršanu un kontroli, kas prasa atbilstību vides standartiem, ko var panākt tikai izmantojot vislabākās pieejamās tehnoloģijas.

Finanšu institūcijas

Banku sektora regulējošais mehānisms darbojas. Ārvalstu īpašumā esošās bankās, kas ir mazākumā no valsts 23 bankām, ir aptuveni puse no banku kopējā kapitāla. Sektora pārstrukturizācija ir pabeigta, un nozare ir gandrīz pilnīgi privātās rokās (tikai 5,9% no banku kopējā apmaksātā akciju kapitāla bija valsts īpašumā 2004. gada beigās). Konsolidācija ir zemāka nekā citviet reģionā; trim lielākajām bankām ir tikai 49% tirgus daļas. Strauji pieaug vietējie kredīti privātajam sektoram.

Nebanku finanšu sektorā normatīvie akti attiecībā uz apdrošināšanu gandrīz pilnībā atbilst Starptautiskās apdrošināšanas uzraudzības asociācijas (*IAIS*) standartiem un notiek aktīvas Regulatora pārbaudes uz vietas. Kapitāla tirgus ir ļoti mazs salīdzinājumā ar citām ES dalībvalstīm, un apdrošināšanas darbības arī ir nelielas. Līzings sektors, turpretī, plaukst, ko galvenokārt veicina automašīnu līzings. Pastāv kā obligātās apdrošināšanas valsts fonds, tā brīvprātīgās apdrošināšanas privātie pensiju fondi.

Lai gan **privātā sektora investīciju fondi** ir nelieli un atpaliek no kaimiņvalstīm, interese par tiem pieaug Ziemeļvalstu privāto investoru vidū. Tomēr, sektoram ir jāpastiprina tā dzīvotspēja, tai skaitā ir jābūt pievilcīgiem ieņēmumiem un plašākam finanšu instrumentu klāstam arī uzņēmumu izaugsmes sākumposmā.

MVU joprojām trūkst finansējuma un jaudas. Uzņēmējdarbības uzsākšana ir dārga: ir nepieciešamas 7 dažādas procedūras, kas vidēji aizņem 18 dienas, un to izmaksas līdzinās 4,2% no nacionālā kopienākuma uz vienu iedzīvotāju. Nepastāv centralizēts aizdevumu reģistrs, bet darbojas privāta kredītinformācijas aģentūra, kas sniedz informāciju par 0,6% *MVU*. Normatīvie akti par nodrošinājumiem un bankrotu ir labvēlīgi *MVU* kredīšanai, un nodrošinājuma reģistrēšanas izmaksas ir zemas. Kopš 2000. gada komercbankas un līzings kompānijas ir izsniegušas aizdevumus vai līzingu *MVU*, bieži tās ir specializētās SFI atbalstītās kredītlīnijas.

2.2 Kapitāla pieejamība

Īstenībā nav nekādu ierobežojumu skaidras naudas un kapitāla plūsmai kā no Latvijas, tā uz to, un operācijas ar kapitāla kontiem ir pilnībā liberalizētas. 2000. gadā Latvijas Banka ieviesa reālā laika bruto norēķinu sistēmu SAMS (starpbanku automatizētā maksājumu sistēma), kas nodrošina likumīgus un efektīvus norēķinus Latvijas starpbanku tīrū un Latvijas Bankas monetārās politikas operācijas. Ja Latvija pievienosies Ekonomikas un monetārai savienībai un, iespējams, pāries uz eiro 2008. gadā, Latvijas Banka plāno piedalīties Eiropas vienotā maksājumu sistēmā *TARGET*.

Mājsaimniecību kredītu tirgus (aizdevumi pircējiem, kredītkartes un hipotekārie kredīti) strauji attīstās. Mājsaimniecību parāds attiecībā pret IKP turpina pieaugt 2004.gadā palielinoties līdz 18,8% no 12,8%, kāds tas bija 2003.gadā. Iesniegumu skaits par maksātnespēju ir palielinājies par 31% salīdzinājumā ar 2003. gadu, bet jaundibinātu uzņēmumu maksātnespējas iesniegumu skaits pieaudzis gandrīz līdz 20%. Mājsaimniecību parāds pret IKP ir ļoti zems salīdzinājumā ar to, kāds tas ir valstīs, kas pāriet uz tirgus ekonomiku un citās ES valstīs. Tomēr, jauno uzņēmumu bankrotu proporcija ir nedaudz palielinājusies salīdzinājumā ar diviem iepriekšējiem gadiem.

Līzings ir visstraujāk augošais ilgtermiņa patēriņa preču un transporta līdzekļu finansēšanas veids. Trīs bankas piedāvā līzings pakalpojumus tieši, līdztekus citām bankām, kam ir līzings meitas uzņēmumi; pastāv arī vairāki nebanku uzņēmumi, kas piedāvā patēriņa preču līzingu finansēšanu. Banku līzings meitas uzņēmumu un nebanku uzņēmumu nenomaksātais parāds latos tiek lēsts ap 2% no IKP.

Ārvalstu tiešās investīcijas ievērojami pieauga 2004. gadā, sasniedzot 596 miljonus ASV dolāru jeb 4,4% no IKP; 2003. gadā tās bija 2,3%. Tomēr, tikai viena trešdaļa no kopējām ĀTI ir kapitālieguldījumi (22% pieaugums 2004. gadā). Visstraujāk augošā ĀTI sastāvdaļa ir bijusi reinvestētā peļņa (palielinājusies trīskārt 2004. gadā) un uzņēmumu savstarpējie aizdevumi, kas galvenokārt nonāk jau esošos uzņēmumos. ĀTI pastiprinājušies pēc iestāšanās ES, kad palielinājās projektu skaits par kapitālieguldījumiem jaunos objektos. Lielākā daļa investīciju nonāca nekustamā īpašuma sektorā, kam sekoja transporta un sakaru nozares un enerģētikas sektors. Lielākie investētāji bija Zviedrija un Vācija, pēc tam Dānija, Nīderlande, ASV un Krievija. Tiek prognozēts tālāks ĀTI pieaugums 2005. gadā, ko dos lielākas investīcijas komercpakalpojumu un tirdzniecības akciju kapitālā.

Rīgas Fondu birža nav bijusi efektīvs kapitāla pirmavots uzņēmumiem; tirdzniecība ierobežojas ar atsevišķiem uzņēmumiem un tirdzniecības apjomi ir nelieli. Tomēr, ar *OM/HEX* kopīpašumā (Zviedrija/ Somija) esošām fondu biržām Stokholmā, Helsinkos, Tallinā, Rīgā un Viļņā ir radīts plašāks un likvīdāks kapitāla tirgus, kas aptver Ziemeļvalstu un Baltijas valstu tirgus. Līdz ar to tiek prognozēts kapitāla tirgus aktivitātes pieaugums tuvākajos gados. Privātie pensiju fondi un apdrošināšanas kompānijas sāk uzkrāt kopēju fondu no mājsaimniecību uzkrājumiem, taču to absolūtie apjomi joprojām ir nelieli.

Sākot ar 2004. gadu Valsts kase ir aktīvi darbojusies, lai mainītu valsts vērtspapīru izsoļu sistēmu, mainot valsts vērtspapīru sākotnējo izvietošanu no Latvijas Bankas uz Rīgas Fondu biržu. Pirmā izvietošanas izsole Rīgas Fondu biržā notika 2005. gada 6. jūlijā.

2.3 Likumdošanas vide

Pēdējo gadu laikā Latvijas likumdošanā ir notikušas nozīmīgas reformas, kas ievērojami ir uzlabojušas valsts likumdošanas vidi. 2004. gada 1. maijā Latvija pievienojās Eiropas Savienībai. Neskatoties uz valsts panākumiem tirgus ekonomikas veidošanā un demokrātisku institūciju iedibināšanā, joprojām ir nepieciešams pielikt pūles, lai atrisinātu vēl atlikušos grūtus uzdevumus.

Latvija ir parlamentāra demokrātiska valsts, kurā tiek nošķirtas pilnvaras un atzīst tiesu varas neatkarību. Tomēr, ir svarīgi jautājumi, pie kā ir jāpiestrādā. Lai gan ar likumu ir noteikts, ka tiesu vara ir neatkarīga, nepietiekoša apmācība un līdzekļu trūkums tiesām rada ne tikai problēmas, bet arī uzņēmēju neuzticēšanos tām. Neskatoties uz to, tiek atzīts, ka Latvijā tiek ievērota indivīda brīvība un cilvēktiesības, kam ir pozitīva ietekme uz ekonomisko un likumdošanas vidi.

Vērtējot kopumā, Latvijā ir izveidota likumdošanas sistēma, kas ir salīdzināma ar citu pārejas valstu sistēmām un daudzās jomās tuvinās starptautiskiem standartiem. Latvijas likumdošanas aktu sakārtošana, tos tuvinot ES likumdošanas aktiem (kā pirms, tā pēc iestāšanās ES), palīdzēja uzlabot likumdošanas vides kvalitāti valstī. Tomēr, kā norādīts 10. pielikumā, pastāv vēl risināmi uzdevumi; it sevišķi tas attiecas uz jomām, ko regulē Koncesiju likums un Maksātnespējas likums, kā arī kārtību tiesās.

3. STRATĒĢISKIE VIRZIENI

3.1 Bankas prioritātes stratēģijas periodā

Ņemot vērā Latvijas panākumus pārejas periodā līdz šim brīdim, reaģējot uz dažiem atlikušajiem apzinātajiem pārejas perioda uzdevumiem un apsverot Bankas iespējas tiem pievērsties, Bankas darbības uzmanības centrā stratēģijas periodā būs zemāk minētais:

- infrastruktūras sektorā Banka atbalstīs valsts transporta un pašvaldību infrastruktūras modernizēšanu, it sevišķi rajonu pilsētās, pie tam aktīvi veicinot kā enerģijas lietderīgu, tā atjaunojamās enerģijas izmantošanu;
- uzņēmumu sektorā galvenokārt nodrošinās investīcijas uzņēmumiem, kam nepieciešama plaša pārstrukturizācija vai korporatīvās vadības atbalsts, investīcijām vidē vai pārrobežu investīcijām, piemēram, uz vai no Krievijas vai citām NVS valstīm;
- ja tas ir lietderīgi, Banka atbalstīs atlikušo daļēji valsts īpašumā esošo uzņēmumu privatizāciju tādās jomās kā telekomunikācijas un centralizētā siltumapgāde;
- finanšu sektorā turpinās strādāt ar izvēlētiem finanšu starpniekiem par ilgtermiņa kapitālieguldījumu un parādu finansējumu galvenokārt MVU sektorā.

Banka reaģēs arī uz citām iespējām, kādas var rasties, taču koncentrēsies uz augšminētajām prioritātēm.

3.2 Atsevišķu sektoru uzdevumi un Bankas mērķi

Saskaņā ar augšminētajiem un 2.pielikumā norādītajiem pārejas posma uzdevumiem ERAB pievērsīs galveno uzmanību šādām sektoru prioritātēm.

3.2.1 Infrastruktūra un vide

Pārejas posma uzdevumi

Privātā sektora līdzdalība pašvaldību darbā ir neliela, ieskaitot tādas jomas kā centralizētā siltumapgāde, ūdens apgāde un kanalizācija, pilsētu transports, kā arī valsts transporta sistēmas infrastruktūra. Pastāv enerģijas nelietderīga izmantošana, jo ir siltuma zudumi pašvaldību īpašumā esošajos siltumtīklos un ēkās, kā arī atsevišķos privatizētos rūpnieciskos uzņēmumos. Latvija joprojām ir atkarīga no enerģijas, kas tiek importēta no kaimiņvalstīm, galvenokārt no Krievijas un Lietuvas.

Darbības prioritātes

- Veicināt un atbalstīt privātā sektora līdzdalību pašvaldību infrastruktūras un valsts transporta infrastruktūras finansēšanā, it sevišķi attiecībā uz lieliem, sarežģītiem vai

jūtīgiem projektiem. To varētu panākt ar dažādu publisko un privāto partnerību, tostarp, privatizāciju, ja tā ir lietderīga, piemēram, siltumapgādē. Kur iespējams, šiem projektiem jāpiesaista ES finansējums.

- Projektu izstrādē, ieviešanā un ekspluatācijā paredzēt lielāku enerģijas lietderīgu izmantošanu.
- Atbalstīt alternatīvu enerģijas avotu attīstību.

3.2.2 Uzņēmumu sektors

Pārejas posma uzdevumi

Korporatīvā pārvaldība, stratēģiskās attīstības potenciāls un konkurence tirgū ir relatīvi vājas. Uzskatāmi trūkst racionālas valdības stratēģijas attiecībā uz ieguldījumiem izglītībā, zinātnē un tehnoloģijās, lai varētu apzināt un attīstīt Latvijai nākotnē būtiskās jomas. Īstermiņā notiekošā izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un krāpšana saistībā ar PVN grauj uzņēmumu sektora ilgtspējīgu attīstību ilgtermiņā.

Darbības prioritātes

- Nodrošināt ar kapitālieguldījumiem galvenokārt uzņēmumus, kam ir potenciāls, bet nepieciešama plaša pārstrukturizācija vai korporatīvās vadības atbalsts, investīcijām vidē vai pārrobežu investīcijām, piemēram, uz vai no Krievijas vai citām NVS valstīm. Pārrobežu investīcijas, piemēram, ir paredzētas ražojošajam sektoram, kokapstrādei vai vairumtirdzniecībai un izplatīšanai, kā arī tur, kur augošie uzņēmumi meklē Bankas atbalstu, lai, nodrošinot ar ilgtermiņa finansējumu, būtu dalīts risks, ko rada saistība ar NVS valstīm, un nostiprinātu korporatīvo pārvaldību jaunajos tirgos;
- Atbalstīt, ja tas ir lietderīgi, atlikušo daļēji valsts īpašumā esošo uzņēmumu privatizāciju tādās jomās kā telekomunikācijas un centralizētā siltumapgāde.

3.2.3 Finanšu sektors

Pārejas posma uzdevumi

Finanšu institūcijām Latvijā ir jānodrošina, ka tiek izslēgta naudas atmazgāšana to operācijās un ka tās darbojas saskaņā ar starptautisko labo praksi novēršot naudas atmazgāšanu, krāpšanu un citus finanšu noziegumus. Pagaidām, kamēr pastāv izaugsmes iespējas, finanšu operācijas joprojām ir nelielas, it sevišķi MVU sektorā. Turklāt, trūkst pamatkapitāla un starpfinansējuma finanšu sektora atbalstam un tālākai ekonomikas izaugsmei.

Darbības prioritātes

- Atbilstīgi stiprināt banku korporatīvo vadību un banku darbības praksi. To var panākt, piemēram, aktīvi piedaloties banku uzraudzības padomes darbā.
- Nodrošināt ar ilgtermiņa kapitālu izvēlētas vidējā līmeņa bankas, kam nav stratēģiskā īpašnieka.
- Nodrošināt vidējā un ilgtermiņa kredītlīnijas izvēlētām finanšu institūcijām galvenokārt korporatīvo aizdevumu finansēšanai.
- Atlases veidā piešķirt kapitālu jauniem investīciju fondiem, it sevišķi tiem, kuru darbība koncentrējas uz MVU, kam pieeja investīcijām darbības paplašināšanai ir ļoti ierobežota.

4. SADARBĪBA AR CITĀM STARPTAUTISKĀM FINANŠU INSTITŪCIJĀM

Eiropas Savienība (ES). Laikā no 2004. līdz 2006. gadam ES piešķīra kopumā 1,336 miljonus eiro kohēziju un struktūrfondiem. Laika periodā no 2004. līdz 2006. gadam kohēzijas fondu piešķīrums Latvijai ir 710 miljoni eiro, kas sadalās starp pašreizējiem projektiem (*ISPA* 310 miljoni eiro) un kohēzijas fonda projektiem 2004.-2006. gadam. 2005. gada sākumā bija apstiprināti un sākti realizēt 25 projekti (no 555 miljoniem eiro ES finansējums ir 310 miljoni eiro). Struktūrfondu līdzekļi sastāda 625 miljonus eiro un tiek piešķirti šādām prioritārām jomām: teritoriālās reformas veicināšanai; uzņēmumu un inovāciju veicināšanai; cilvēkresursu attīstībai un nodarbinātības veicināšanai; lauku rajonu un zvejniecības attīstīšanai, kā arī tehniskai palīdzībai. Banka ir plaši sadarbojusies ar ES jautājumā par MVU finansēšanas instrumentiem, saņemot ES atbalstu, un Banka ir atvērusi MVU kredītlīniju SEB Latvijas Unibankā, Rietumu bankā un Unilīzingā. 2005. gada laikā Banka kopā ar ES ir aktīvi strādājusi pie jaunajām dalībvalstīm domātu jaunu programmu *JEREMIE* un *JASPER* izveides, kuras sāks apgūt sākot ar 2006. gadu.

Starptautiskais Valūtas fonds (SVF). Latvija pievienojās SVF 1992. gada maijā. Pēdējais memorands bija parakstīts uz laiku līdz 2002. gada decembrim, un viss tika izpildīts atbilstoši paredzētajiem kritērijiem. Šobrīd nav ne pašreizēju, ne plānotu saistību ar SVF. Saskaņā ar SVF Vienošanās līguma IV pantu notiek ikgadējas konsultācijas. Latvija ir saņēmusi tehnisko palīdzību, uzsvāru liekot uz šādiem jautājumiem: fiskālā programma un vadība, monetārā un banku sistēma, ieskaitot finanšu sektora uzraudzību, kā arī jautājumos par statistiku.

Pasaules Banka. Kopš Latvija pievienojās Pasaules Bankai 1992. gadā, tā ir saņēmusi aizdevumos 360 miljonus ASV dolāru, kopumā nodrošinot finansējumu 25 projektiem Latvijā. Kopš 2000. gada decembra nav piešķirts neviens jauns aizdevums. Pasaules Bankas finansētie projekti aptver valsts pārvaldes reformu, sociālo un veselības aizsardzības jomu, kā arī banku darbības un sabiedrisko pakalpojumu regulējošās sistēmas. Ņemot vērā atšķirīgos mērķus un attiecīgo institūciju prioritātes, Banka nav sadarbojusies ar Pasaules Bankas pārstāvniecību Latvijā ne pie viena konkrēta projekta izstrādes.

Starptautiskā finanšu korporācija (IFC). *IFC* ir atbalstījusi Latvijas pāreju uz tirgus ekonomiku ar finanšu un tehniskās palīdzības programmām kopš valsts kļuva par *IFC* dalībnieci 1993. gadā. Kopš tā laika *IFC* ir investējusi 51 miljonu ASV dolāru no saviem fondiem un mobilizējusi 35 miljonus ASV dolāru, veidojot sindikātu ar citām bankām piecos projektos finanšu, viesnīcu uzņēmējdarbības, kokapstrādes, telekomunikāciju un mazumtirdzniecības sektoros. Turklāt, *IFC* ir piedalījies donoru finansētos tehniskās palīdzības projektos investīciju klimata uzlabošanai, līzinga sektora, privāto pensiju fondu un privātās veselības aprūpes attīstībai, kā arī sniedzot konsultācijas nesen privatizētiem uzņēmumiem. Pašreiz *IFC* darbojas enerģijas lietderīgas izmantošanas garantijas programmā kopā ar divām Latvijas bankām. Banka nav sadarbojusies ar *IFC* pie neviena konkrēta projekta izstrādes.

Eiropas Investīciju banka (EIB). Kopš 1992. gada EIB ar globāliem aizdevumiem finanšu starpniekiem ir piešķūrusi kopumā 521 miljonus eiro dažādiem projektiem Latvijā, galvenokārt infrastruktūras (enerģija, ceļi, dzelzceļa koridori, lidosta, ūdens sistēmas) un mazo un vidējo uzņēmumu attīstībai. EIB prioritātes Latvijā ir atbalstīt projektus, kas palīdz ekonomikai integrēties ES Vienotā tirgū un veicina Kopienas tiesību aktu kopumā (*acquis communautaire*) izstrādāto Eiropas standartu piemērošanu. Banka ir sadarbojusies ar EIB līdzfinansējot ilgtermiņa pašvaldību infrastruktūras attīstības projektus, tādus kā uzņēmuma „Rīgas ūdens” notekūdeņu attīrīšanas modernizāciju. Nākotnē tiek plānots līdzfinansējums atlases veidā lieliem vai sarežģītiem infrastruktūras attīstības projektiem. 2005. gada 29. septembrī Latvijas Republikas valdība un EIB parakstīja aizņēmuma līgumu par aizdevumiem kohēzijas un struktūrfondu programmām. Saskaņā ar šo līgumu EIB nodrošinās finansējumu 150 miljonu eiro apmērā.

Ziemeļvalstu Investīciju banka (ZIB). Latvija kļuva par Ziemeļvalstu Investīciju bankas dalībnieci 2005.gada janvārī. Tomēr, ZIB ir aktīvi darbojusies valstī kopš tās neatkarības atgūšanas Baltijas valstu investīciju programmas ietvaros. Vēlāk ZIB finansēja aizņēmumus investīcijām nozīmīgos atsevišķos projektos enerģijas lietderīgas izmantošanas, ūdens saimniecības un enerģijas ražošanas jomās. 2003.gadā ZIB izlaida Latvijas kapitāla tirgū 5 miljonus latu (7,8 miljoni eiro) vērtu obligāciju. Pēdējos gados ZIB ir iedibinājusi divus aizdevumu instrumentus 4 miljonu eiro apmērā sieviešu uzņēmējdarbības veicināšanai. 2004.gada 24.februārī Rīgā tika parakstīts aizdevuma līgums ar starpnieku bankām Hansabanku un Hipotēku banku. Banka ir sadarbojusies ar ZIB pārstāvniecību Latvijā vairākos vides projektos (ūdens apgāde un notekūdeņu attīrīšana) un plāno to darīt turpmāk izlases kārtībā.

Vācijas Attīstības kredītbanka (*Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)*). *KfW* ir finansējusi MVU, atbalstot privātā sektora attīstību Latvijā. Turklāt, finansējot ēku siltināšanas projektus, *KfW* ir atbalstījusi enerģijas lietderīgu izmantošanu. Latvijā *KfW* piedalās *TRANSFORM* programmā, kas ir Vācijas valdības finansēta konsultāciju programma reformu atbalstam Centrālajā un Austrumeiropā. Latvijā programmu pabeigs šajā gadā. Tā kā Banka un *KfW* abas ir partneri MVU finansēšanas instrumentos, Banka nav sadarbojusies ar *KfW* ne pie viena konkrēta projekta izstrādes.

1. PIELIKUMS: GADA PROJEKTI

Year	Op Name	Direct/Regional	Total Project Value	EBRD Finance	Debt	Equity
1992	Latvia Energy Sector Emergency Investment Project	Direct	34.4	27.2	27.2	0.0
1992	1		34.4	27.2	27.2	0.0
1993	Riga International Airport Rehabilitation Project	Direct	9.6	8.7	8.7	0.0
1993	1		9.6	8.7	8.7	0.0
1994	Investment Bank of Latvia (equity)	Direct	7.9	1.4	0.0	1.4
1994	Daugava Riga Radisson Hotel	Direct	35.6	10.0	10.0	0.0
1994	First NIS Regional Fund	Regional	0.6	0.3	0.0	0.3
1994	Road Project - Latvia	Direct	26.9	8.3	8.3	0.0
1994	4		71.0	20.0	18.3	1.7
1995	Hansabanka (Formerly Latvijas Zemes Banka)	Direct	8.0	4.7	4.7	0.0
1995	MBA Loan Project (guarantee)	Regional	0.1	0.0	0.0	0.0
1995	Baltic Investment Fund	Regional	5.8	1.4	0.0	1.4
1995	Latvijas Unibanka (credit line)	Direct	10.2	9.1	9.1	0.0
1995	4		24.0	15.2	13.8	1.4
1996	PPF - Baltic - initial capital (Latvian SRP)	Direct	0.0	0.0	0.0	0.0
1996	Eurovision - Latvia	Direct	0.7	0.7	0.7	0.0
1996	Hansabanka (Formerly Zemes Banka (equity))	Direct	1.8	1.8	0.0	1.8
1996	Daugava Hydro Schemes Upgrade Project	Direct	58.2	19.5	19.5	0.0
1996	Latvijas Unibanka (equity)	Direct	7.6	7.6	0.0	7.7
1996	Riga Environment Project	Direct	77.5	13.2	13.2	0.0
1996	New Europe Insurance Ventures	Regional	2.2	0.6	0.0	0.6
1996	Pirma Banka (equity)	Direct	4.4	4.4	0.0	4.4
1996	Valdemara Centrs SIA	Direct	16.3	5.5	5.5	0.0
1996	9		168.8	53.4	39.0	14.6
1997	Latvia GSM Mobile Communications Project	Direct	82.0	17.8	17.6	0.2
1997	Saules Banka (credit line)	Direct	3.8	3.8	3.8	0.0
1997	Hansabanka (sub debt)	Direct	3.3	3.3	3.3	0.0
1997	Baltic Small Equity Fund	Regional	3.1	1.6	0.0	1.6
1997	Baring Communications Equity	Regional	1.9	0.4	0.0	0.4
1997	5		94.2	26.9	24.7	2.2
1998	Pirma Banka (revolving credit line)	Direct	7.4	7.4	7.4	0.0
1998	Innova/98 LP	Regional	2.0	0.4	0.0	0.4
1998	Ventspils Port Rail Terminal Project	Direct	92.7	17.0	17.0	0.0
1998	MBA Loan Project II (guarantee)	Regional	0.0	0.0	0.0	0.0
1998	4		102.1	24.8	24.4	0.4
1999	Ventspils Port Multi-Purpose/Intermodal Terminal	Direct	15.5	3.5	3.5	0.0
1999	Pirma Banka (equity + debt)	Direct	81.3	4.4	0.0	4.5
1999	Latvijas Unibanka (syn loan)	Direct	30.0	10.0	10.0	0.0
1999	Energy Efficiency and Emissions Reduction Fund	Regional	10.7	3.0	0.0	3.0
1999	4		137.5	20.9	13.5	7.5
2000	EU/EBRD Phase I - Ext. - Latvijas Unibanka	Direct	10.0	10.0	10.0	0.0
2000	Baltic Investment Fund III	Regional	18.5	3.4	0.0	3.4
2000	Riga Water Company Corporate Loan	Direct	137.4	19.3	19.3	0.0
2000	3		165.9	32.7	29.3	3.4
2001	DIF - RAF Avia	Direct	2.4	0.7	0.0	0.7
2001	DVI, Inc. (debt)	Regional	1.1	0.3	0.3	0.0
2001	BALTA Insurance Group (equity)	Direct	32.8	9.2	0.0	9.2
2001	EU/EBRD Phase I - Baltic SME Fund	Regional	5.5	1.0	0.0	1.0
2001	EU/EBRD Phase II - Latvijas Unibanka II	Direct	10.0	10.0	10.0	0.0
2001	Fiesta	Regional	13.7	7.6	7.6	0.0
2001	Kesko Baltics	Regional	15.7	5.5	5.5	0.0
2001	Pleskodale	Regional	5.8	3.8	3.8	0.0
2001	8		87.0	38.0	27.1	10.9
2002	EU/EBRD Phase II - Rietumu Bank	Direct	2.3	2.3	2.3	0.0
2002	Askembla Growth Fund	Regional	14.5	5.0	0.0	5.0
2002	Heitman Central Europe Property Partners Fund II	Regional	3.8	1.1	0.0	1.1
2002	Danfoss Debt Facility for Industrial Energy Projects	Regional	0.3	0.1	0.1	0.0
2002	4		20.9	8.5	2.4	6.1
2003	EU/EBRD Extension 4 - Hansa Capital	Regional	9.9	5.0	5.0	0.0
2003	EU/EBRD Phase II ext. - Unilizations	Direct	15.0	15.0	15.0	0.0
2003	2		24.9	20.0	20.0	0.0
2004	Polish Enterprise Fund V	Regional	0.9	0.9	0.0	0.9
2004	Europolis II	Regional	9.0	2.3	1.7	0.6
2004	2		9.9	3.2	1.7	1.5
2005	Emerging Europe Convergence Fund II	Regional	3.6	3.6	0.0	3.6
TOTAL	52		953.6	303.0	250.0	52.9

2. PIELIKUMS: NETO UZKRĀJUMS PA NOZARĒM

Sector Business Group (SIC)	Sector Team (SIC)	No. of Projects	Total Project Value	EBRD Finance	Debt	Equity	% Share of Commitments
Energy	Energy Efficiency	0.3	11	3	0	3	1%
	Power and Energy	2.0	93	47	47	0	15%
Sub-total Energy		2.3	104	50	47	3	16%
Financial Institutions	Bank Equity	4.0	103	20	0	20	7%
	Bank Lending	5.2	85	59	59	0	20%
	Equity Funds	1.3	55	18	0	18	6%
	Non Bank Financial Instituti	1.2	61	30	20	10	10%
Sub-total Financial Institutions		11.8	304	128	81	47	42%
Infrastructure	Municipal & Env Inf	2.0	215	33	33	0	11%
	Transport	4.0	147	38	38	1	13%
Sub-total Infrastructure		6.0	362	71	71	1	23%
Specialised Industries	Agribusiness	1.2	35	17	17	0	6%
	Property and Tourism	2.1	65	19	17	2	6%
	Telecoms Informatics & Me	1.2	85	19	19	1	6%
Sub-total Specialised Industries		4.4	184	55	53	2	18%
LATVIA TOTAL		24.4	954	303	250	53	100%

3. PIELIKUMS: PIPELINE STOCK

	Concept Review Stock	Final Review Stock	Board Approval Stock	Pipeline Stock	Number of Operations
LATVIA	125.0	0.0	0.0	125.0	3.0
DEBT	125.0	0.0	0.0	125.0	2.0
EQUITY	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
PRIVATE	20.0	0.0	0.0	20.0	2.0
STATE	105.0	0.0	0.0	105.0	0.0
Non-Sovereign	125.0	0.0	0.0	125.0	2.0
Sovereign	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Energy Efficiency	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Natural Resources	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Power and Energy	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Energy	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bank Equity	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Bank Lending	20.0	0.0	0.0	0.0	1.0
Equity Funds	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Non Bank Financial Institutions	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Financial Institutions	20.0	0.0	0.0	20.0	1.0
General Industry	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
General Industry	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Municipal & Env Inf	105.0	0.0	0.0	0.0	2.0
Transport	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Infrastructure	105.0	0.0	0.0	105.0	2.0
Agribusiness	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Property and Tourism	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Telecoms Informatics & Media	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Specialised Industries	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Sagatavošanas stadijā ir trīs darījumi finanšu sektorā un PVI, ko konceptuāli ir izskatījusi Darījumu uzraudzības komiteja. Tie ir sindicēts aizdevums Rietumu bankai, korporatīvais kredīts uzņēmumam „Liepājas ūdens” un nodomu līgums par ceļu remontu ar Satiksmes ministriju. Tā kā jāņem vērā klientu vajadzības, nepieciešams galīgais apstiprinājums, jānotiek sarunām un jāsakārto dokumentācija, var cerēt, ka vismaz vienu no darījumiem varētu parakstīt līdz 2005.gada beigām, un pārējos divus – 2006. gadā. Ir arī vairāki citi darījumi, kurus plānots oficiāli uzsākt 2006. gadā.

4. PIELIKUMS: EKONOMISKIE RĀDĪTĀJI

	1999	2000	2001	2002	2003	2004 <i>Estimate</i>	2005 <i>Projection</i>
Output and expenditure <i>(Percentage change in real terms)</i>							
GDP	3.3	6.9	8.0	6.4	7.2	8.3	7.5
Private consumption	4.3	6.3	7.3	7.4	8.6	8.9	na
Public consumption	0.0	-1.9	0.3	2.4	2.5	1.4	na
Gross fixed capital formation	-6.8	10.2	11.4	13.0	7.4	21.1	na
Exports of goods and services	-6.4	12.0	6.9	6.3	4.3	8.9	na
Imports of goods and services	-5.2	4.9	12.6	4.5	13.3	15.5	na
Industrial gross output	-2.4	5.4	8.7	8.8	9.4	9.3	na
Agricultural gross output	-3.3	11.5	6.4	4.4	1.0	4.0	na
Employment <i>(Percentage change)</i>							
Labour force (end-year)	-1.6	-2.9	0.9	1.5	0.3	-1.6	na
Employment (end-year)	-1.8	-2.8	2.2	2.8	1.8	1.1	na
<i>(In per cent of labour force)</i>							
Unemployment (end-year)	14.3	14.4	13.1	12.4	10.6	9.8	na
Prices and wages <i>(Percentage change)</i>							
Consumer prices (annual average)	2.4	2.6	2.5	1.9	2.9	6.2	6.4
Consumer prices (end-year)	3.3	1.9	3.0	1.5	3.6	7.3	6.0
Producer prices (annual average)	-4.0	0.6	1.7	1.0	3.2	8.6	na
Producer prices (end-year)	-1.1	1.0	1.8	0.8	4.1	11.3	na
Gross average monthly earnings in economy (annual average)	5.7	6.2	6.5	8.7	11.2	9.6	na
Government sector <i>(In per cent of GDP)</i>							
General government balance	-5.3	-2.7	-2.1	-2.3	-1.2	-1.0	-1.7
General government expenditure ¹	41.0	37.2	34.9	35.7	35.0	36.0	na
General government debt	12.1	12.9	15.0	14.2	14.6	14.7	na
Monetary sector <i>(Percentage change)</i>							
Broad money (M2, end-year)	8.0	27.9	20.8	21.0	21.1	27.0	na
Domestic credit (end-year)	15.2	44.3	36.2	39.8	39.2	40.2	na
<i>(In per cent of GDP)</i>							
Broad money (M2, end-year)	23.6	27.2	29.8	32.8	35.8	39.1	na
Interest and exchange rates <i>(In per cent per annum, end-year)</i>							
Refinancing rate	4.0	3.5	3.5	3.0	3.0	4.0	na
Interbank market rate ²	2.7	3.3	5.4	2.7	3.2	3.5	na
Deposit rate (short-term, under 1 year)	4.2	4.2	5.7	3.2	3.0	3.3	na
Lending rate (short-term, under 1 year)	12.5	11.8	9.9	7.4	5.4	7.5	na
<i>(Lats per US dollar)</i>							
Exchange rate (end-year)	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	0.5	na
Exchange rate (annual average)	0.6	0.6	0.6	0.6	0.6	0.5	na
External sector <i>(In millions of US dollars)</i>							
Current account	-654	-372	-626	-625	-910	-1,766	-1,502
Trade balance	-1,027	-1,044	-1,335	-1,479	-2,003	-2,781	-2,772
Merchandise exports	1,889	2,080	2,243	2,545	3,171	4,221	4,978
Merchandise imports	2,916	3,123	3,578	4,024	5,174	7,002	7,750
Foreign direct investment, net	331	400	114	250	256	596	622
Gross reserves, excluding gold (end-year)	840	851	1,149	1,241	1,432	1,909	na
External debt stock ³	3,821	4,702	5,571	7,043	9,343	12,689	na
<i>(In months of imports of goods and services)</i>							
Gross reserves, excluding gold (end-year)	2.8	2.6	3.2	3.1	2.8	2.8	na
<i>(In per cent of exports of goods and services)</i>							
Debt service	14.3	14.8	20.5	15.8	19.8	19.9	na
Memorandum items <i>(Denominations as indicated)</i>							
Population (end-year, million)	2.4	2.4	2.4	2.3	2.3	2.3	na
GDP (in millions of lats)	4,224	4,686	5,168	5,689	6,318	7,333	7,882
GDP per capita (in US dollar)	3,010	3,250	3,484	3,924	4,743	5,854	na
Share of industry in GDP (in per cent)	21.8	20.7	20.4	20.3	20.4	20.6	na
Share of agriculture in GDP (in per cent)	4.3	4.9	4.7	4.5	4.3	5.3	na
Current account/GDP (in per cent)	-9.1	-4.8	-7.6	-6.8	-8.2	-13.0	-10.5
External debt - reserves (in US\$ million)	2,981	3,851	4,422	5,802	7,911	10,780	na
External debt/GDP (in per cent)	52.9	60.9	67.6	76.5	84.5	93.5	na
External debt/exports of goods and services (in per cent)	131.1	142.8	162.3	185.5	198.9	211.4	na

¹ General government expenditure includes net lending.

² Weighted average interest rates in the interbank market.

³ Includes non-resident currency and deposits, liabilities to affiliated enterprises and liabilities to direct investors.

**5. PIELIKUMS: 2005.GADA NOVĒRTĒJUMS PAR PĀREJAS POSMA
UZDEVUMU IZPILDI**

LATVIJA	Struktūra	Institūcijas	Darbība	Komentāri
Agrorūpniecība	<i>Maza</i>	<i>Mazas</i>	<i>Maza</i>	Vāji darbojas zemes tirgus. Maziem, sadrumstalotiem lauksaimniecības produktu ražotājiem jāuzlabo produktivitāte un standarti. Ir nepieciešami uzlabojumi izplatīšanas un izsekojamības jomā. Bankas lēni palielina kredītu izsniegšanu.
Bankas	<i>Neliela</i>	<i>Mazas</i>	<i>Vidēja</i>	Ir regulējošie pamata noteikumi, lai gan ir ierobežoti tiesību akti par darījumiem ar ķīlu nodrošinājumu. Ir liels skaits mazu banku, kas galvenokārt apkalpo NVS tirgus. Ārvalstu bankām pieder aptuveni puse no kopējā banku kapitāla. Vietējie kredīti (% no IKP) privātajam sektoram ir lieli. Joprojām bažas rada naudas atmazgāšanas risks.
Enerģijas izmantošanas lietderība	<i>Vidēja</i>	<i>Vidējas</i>	<i>Vidēja</i>	Valsts ir ratificējusi Kioto protokolu un ir dalībniece Eiropas oglekļa tirgū. Vēl ir jāattīsta tirgus regulēta enerģētikas pārvaldība. Neatkarīgs daudznozaru regulators nosaka enerģijas tarifus, lai radītu ekonomisku stimulu enerģijas lietderīgai izmantošanai.
Rūpniecība	<i>Maza</i>	<i>Mazas</i>	<i>Maza</i>	Joprojām ir jāuzlabo uzņēmējdarbības vide. Kā svarīgas pārejas posma prioritātes paliek korupcijas ierobežošana, izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un krāpšanas ar PVN samazināšana, kā arī normatīvo aktu par naudas atmazgāšanu stingrāka īstenošana.
PVI	<i>Maza</i>	<i>Vidējas</i>	<i>Vidēja</i>	Privātā sektora līdzdalība centralizētā siltumapgādē un pilsētas transporta sistēmā ir neliela, bet ūdens apgādi joprojām nodrošina valsts īpašumā esoši (komercializēti) uzņēmumi. Daudznozaru regulators ir pietuvinājis tarifus izmaksām.
PMVU	<i>Vidēja</i>	<i>Mazas</i>	<i>Vidēja</i>	Mazā biznesa uzsākšana un administrēšana prasa lielus izdevumus; sākumkapitāls un kapitāls tālākai izaugsmei ir trūcīgs. Nav kredītu reģistra, bet darbojas privāta kredītinformācijas aģentūra. Normatīvie akti par ķīlām un bankrotu ir labvēlīgi PMVU kreditēšanai. Ķīlas reģistrēšanas izmaksas ir zemas.
Dabas resursi	<i>Maza</i>	<i>Mazas</i>	<i>Maza</i>	Gāzes tirgus atvēršanu kavē viens dominējošais piegādātājs „Latvijas Gāze”, kas tagad ir 100% privatuzņēmums. Neskatoties uz dabas gāzes tarifu pieaugumu kopš 2003.gada jūlija, gāzes tarifi joprojām ir zemāki nekā pārējās Baltijas un jaunajās dalībvalstīs.
NBFI	<i>Neliela</i>	<i>Mazas</i>	<i>Vidēja</i>	Apdrošināšanas tirgu regulējošie normatīvie akti un noteikumi gandrīz visi, izņemot dažus, atbilst Starptautiskās apdrošināšanas uzraudzības asociācijas (IAIS) standartiem. Kapitāla tirgus ir ļoti mazs salīdzinājumā ar citām Centrāleiropas un Baltijas valstīm, un apdrošināšanas darbības arī ir nelielas. Pastāv kā obligātās apdrošināšanas valsts fonds, tā brīvprātīgās apdrošināšanas privātie pensiju fondi. Līzings sektors attīstās, ko galvenokārt veicina automašīnu līzings.
Enerģētika	<i>Liela</i>	<i>Mazas</i>	<i>Maza</i>	„Latvenergo” tiek atsaisīts, bet privatizācija netiek plānota. Tiek sagatavotas tirgus liberalizācijas detaļas. Tarifi tiek orientēti uz izmaksām, un pastāv neatkarīgs regulators. Tomēr, Latvija ir atkarīga no enerģijas, ko piegādā Krievija un Lietuva.
Privātie investīciju fondi	<i>Vidēja</i>	<i>Mazas</i>	<i>Vidēja</i>	Lai gan privātie investīciju fondi ir mazi un atpauzēti no kaimiņvalstīs esošajiem, Skandināvijas valstu privātie investori izrāda pastiprinātu interesi. Sektora pamanāmībai nepieciešams paaugstināt investīciju fondu aktivitātes, ieskaitot dažādu finanšu instrumentu klāsta paplašinātu piedāvājumu.
Īpašums + tūrisms	<i>Maza</i>	<i>Mazas</i>	<i>Neliela</i>	Zeme tiek brīvi pirka un pārdota, izņemot ārzemniekiem. Nekustamā īpašuma sektors attīstās ātri, ieskaitot jaunus īpašuma veidus, kā arī dažādākus finanšu instrumentus. Valsts maz iejaucas šajā sektorā, tomēr reālas bažas izraisa korupcija pašvaldību līmenī.

Telekomunikācijas	<i>Maza</i>	<i>Mazas</i>	<i>Maza</i>	Dominējošais fiksētās līnijas operators tika daļēji privatizēts jau ļoti sen, piešķirot tam ilgtermiņa ekskluzīvas tiesības, kā pirmstermiņa izbeigšana izraisīja strīdu valsts un stratēģiskā investora starpā. Lai gan šis strīds nav aizkavējis tirgus atvēršanu, tas ir bremsējis valstij piederošās 51% daļas pārdošanu. Nav pietiekoši efektīvas konkurences, ko rada neskaidrības nenoregulētā vidē. Ir izsniegtas vairākas licences fiksētām līnijām, bet tirgū dominējošais ir operators ar lielu valsts īpašuma daļu.
Transports	<i>Vidēja</i>	<i>Vidējas</i>	<i>Vidēja</i>	Dzelzceļā ir nodalīta ekspluatācija no politikas veidošanas, un dzelzceļa veicamās pamatdarbības ir daļēji atsaistītas. Ir notikusi atbrīvošanās no palīgpakalpojumiem. Ir plāns pārveidot „Latvijas dzelzceļu” trīs neatkarīgos uzņēmumos (infrastruktūra, kravu un pasažieru pārvadājumi) līdz 2005. gada beigām. Ir nodibinātas vairākas regulējošas aģentūras. Ir privatizēti ceļu uzturēšanas, būvniecības un projektēšanas uzņēmumi. Ir palielinājusies maksa par ceļu lietošanu, bet joprojām tā nesedz ekspluatācijas izmaksas. Rīgā pār Daugavu tiek plānots tilts, par kura lietošanu būs jāmaksā. Valsts autoceļu tīkls ir relatīvi sliktā stāvoklī.

6. PIELIKUMS: SALĪDZINOŠI STRUKTURĀLO IZMAIŅU RĀDĪTĀJI

	Czech Republic	Estonia	Hungary	Latvia	Lithuania	Poland	Slovakia	Slovenia
Liberalisation								
Share of administered prices in CPI (in per cent)	10.9	26.9	17*	14.3*	19.8	1.2*	19.9	16.7*
Number of goods with administered prices in EBRD-15 basket	1.0	3.0	2.0	2.0	1.0	0.0	2.0	1.0
Share of trade with non-transition countries (in per cent)	80.6*	72*	84*	65.5	63.6	81.7	66.1	77.7
Share of trade in GDP (in per cent)	125.4	125.8	113.9	82.3	93.7	69.8	138.6	100.2
Tariff revenues (in per cent of imports)	0.2*	0.1*	na	0.4*	0.5	1.5*	0.5*	na
<i>EBRD index of price liberalisation</i>	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.0
<i>EBRD index of forex and trade liberalisation</i>	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Privatisation								
Privatisation revenues (cumulative, in per cent of GDP)	21.9	7.5	31.1	5.3	13.4	14.5	35.0	4.7
Private sector share in GDP (in per cent)	80.0	80.0	80.0	70.0	75.0	75.0	80.0	65.0
Private sector share in employment (in per cent)	70*	na	na	76.0	na	72*	na	na
<i>EBRD index of small-scale privatisation</i>	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
<i>EBRD index of large-scale privatisation</i>	4.0	4.0	4.0	3.7	4.0	3.3	4.0	3.0
Enterprise and markets								
Budgetary subsidies and current transfers (in per cent of GDP) ¹	9.3	1.8	20.2	5.1	0.4	2.5	1.6	1.5*
Share of industry in total employment (in per cent)	29.7	25.2	33.3*	19.7	20.7*	22.3	29.2	36.3*
Change in labour productivity in industry (in per cent)	10.8	3.9*	7.6*	8.2	14.1*	11.9	2.9	8.8*
Investment/GDP (in per cent)	35.7	29.3	22.5	32.6	21.9*	22.0	na	25.3*
<i>EBRD index of enterprise reform</i>	3.3	3.7	3.7	3.0	3.0	3.7	3.7	3.0
<i>EBRD index of competition policy</i>	3.0	2.7	3.0	2.7	3.0	3.0	3.0	2.7
Infrastructure								
Fixed-line (mobile) penetration rate (per 100 inhabitants)	36.0 (96.5)*	33.9 (72.3)*	33.4 (78.3)	28.3 (52.9)*	25.3 (66.6)	31.9 (45.1)*	24.1 (68.4)*	40.7 (87.1)*
Internet penetration rate (per 10,000 inhabitants)	274.4*	498.9*	357.8*	178.8*	203.8*	203.8*	212.2*	214.8*
Railway labour productivity (1989=100)	69.9*	267.3*	133.9*	129.9*	67.8*	106*	60.5*	150.3*
Electricity tariffs, USc kWh (collection rate in per cent)	8.4 (na)*	6.5 (na)*	11.4 (99)*	7.1 (99)*	9.4 (90)*	9.8 (na)*	10.9 (na)*	na
GDP per unit of energy use (PPP in US dollars per kgoe)	3.2**	2.8**	4.7**	4.1**	3.7**	3.9**	3.1**	4.5**
<i>EBRD index of infrastructure reform</i>	3.3	3.3	3.7	3.0	2.7	3.3	3.0	3.0
<i>Electric power</i>	3.3	3.0	4.0	3.3	3.3	3.3	4.0	3.0
<i>Railways</i>	3.0	4.3	3.3	3.3	2.3	4.0	3.0	3.0
<i>Roads</i>	2.3	2.3	3.3	2.3	2.3	3.0	2.3	3.0
<i>Telecommunications</i>	4.3	4.0	4.0	3.0	3.3	4.0	3.3	3.0
<i>Water and waste water</i>	4.0	4.0	4.0	3.3	3.3	3.3	2.7	3.3
Financial sector								
Number of banks (foreign-owned)	35 (26)*	7 (4)*	39 (29)	23 (10)*	13 (7)*	58 (46)*	21 (16)*	22 (6)*
Asset share of state-owned banks (in per cent)	3*	0*	7.4*	4.1*	0*	25.7*	1.5*	12.8*
Non-performing loans (in per cent of total loans) ²	5*	0.5*	3.8*	1.5*	2.6*	25.1*	9.1*	9.4*
Domestic credit to private sector (in per cent of GDP)	17.7*	33.7*	42.3*	38.8*	19.9*	17.8*	25*	43.2*
Stock market capitalisation (in per cent of GDP)	17.8*	41.5*	18.7*	9.6*	17.2*	17.3*	7.6*	17*
<i>EBRD index of banking sector reform</i>	4.0	4.0	4.0	3.7	3.7	3.7	3.7	3.3
<i>EBRD index of reform of non-bank financial institutions</i>	3.7	3.3	4.0	3.0	3.0	3.7	2.7	2.7

¹ Subsidies to enterprises and financial institutions, including the Czech Consolidation Agency.

EBRD rates as of mid 2005. Remaining data is for 2004, unless otherwise specified.

*Data for 2005

**Data for 2003.

**Data for 2001

7. PIELIKUMS: POLITISKĀS SITUĀCIJAS UN SOCIĀLO APSTĀKĻU NOVĒRTĒJUMS

Politiskais konteksts

Latvija bija iekļauta Padomju Savienības sastāvā no 1940. līdz 1941. gadam un atkārtoti no 1944. līdz 1991. gadam. Šajā periodā dramatiski mainījās Latvijas demogrāfiskā situācija: laikā no 1935. līdz 1989. gadam latvieši samazinājās no 77% līdz 52% no iedzīvotāju skaita, kamēr etnisko krievu un citu austrumslāvu skaits pieauga no 10% līdz 42%. Latvija atguva politisko neatkarību 1991. gadā, un 1991. gada 6. septembrī Padomju Savienība formāli atzina to par neatkarīgu valsti. Atguvusi politisko neatkarību, Latvija atgriezās pie pārstrādāta 1922. gada Konstitūcijas varianta, iedibinot daudzpartiju parlamentāru demokrātiju ar 100 vietām parlamentā (Saeimā) un parlamenta ievēlētu prezidentu. Guntis Ulmanis, viens no vadošajiem Zemnieku Savienības biedriem, bija Valsts prezidents divus termiņus pēc kārtas līdz 1999. gadam, kad viņa vietā nāca ne pie vienas partijas nepiederošā Vaira Vīķe-Freiberga. 2003. gada jūnijā viņu ievēlēja atkārtoti uz otru četru gadu periodu. Parlamenta deputātus ievēl pēc proporcionālās pārstāvniecības sistēmas. Pirmās parlamenta vēlēšanas pēc neatkarības atgūšanas notika 1993. gada jūnijā. Tajās piedalījās 90% vēlētāju, kuri sastāvēja no tiem, kas līdz Otram pasaules karam bija bijuši Latvijas Republikas pilsoņi, kā arī viņu pēcnācēji. Tā kā nebija vēl pieņemts likums par pilsonību un naturalizāciju, vēlēšanās nepiedalījās gandrīz trešdaļa iedzīvotāju (galvenokārt etniskie krievi).

Liels skaits politisko partiju, turklāt dažas no tām jaunas un bez politiskās pieredzes un veidotas pēc personības, nevis politiskās programmas principa, ir viens no galvenajiem iemesliem relatīvi īsajam koalīcijas valdību pastāvēšana laikam. Tomēr, neskatoties uz biežajām valdību maiņām, kopš neatkarības atgūšanas ir bijusi vienprātība jautājumā par pievienošanos NATO un ES. Līdz šim visilgāk pie varas ir noturējusies Andra Bērziņa, bijušā Rīgas mēra, koalīcijas valdība, kurā ietilpa partija „Latvijas ceļš”, apvienība ‘Tēvzemei un brīvībai/ LNNK’ un „Jaunā partija”, kas pastāvēja no 2000. gada maija līdz kārtējām parlamenta vēlēšanām 2002. gada oktobrī. Uz uzņēmējdarbību orientēta centriski-labēja Einara Repšes, bijušā Latvijas Bankas prezidenta, valdība nāca pie varas 2002. gada oktobrī. Repšes kampaņa balstījās uz pretkorupcijas platformu, un vēlēšanu kampaņas laikā viņš centās distancēties no partijām un personām, kas bijuši pie varas pēdējos gados, un valdīja uzskats, ka viņš nav korumpēts. Viņa kabinetā ietilpa viņa pārstāvētā partija „Jaunais laiks”, kas bija ieguvusi visvairāk vietu parlamentā, Pirmā partija, populistiskā Zaļo un zemnieku savienība (ZZS) un ‘Tēvzemei un brīvībai/ LNNK’. Pirmās trīs no minētajām partijām tika izveidotas 2002. gada sākumā; šajā valdībā dominēja uzņēmēji, akadēmisko aprindu pārstāvji un ierēdņi, no kuriem lielākajai daļai nebija iepriekšējas pieredzes politikā. Centriski-labējā Tautas partija, kas bija ietilpusi iepriekšējās valdībās un kuru vadīja bijušais premjerministrs Andris Šķēle, nebija pārstāvēta, neskatoties uz to, ka tā bija ieguvusi trešo lielāko vietu skaitu parlamentā. Spriedze valdošajā koalīcijā – daļēji to skaidroja ar Repšes vadības stilu, bet, iespējams, tas saistījās arī ar koalīcijas partneru bažām, ka Repšes pretkorupcijas pasākumi varētu vājināt viņu varas pamatus – noveda pie valdības krišanas 2004. gada februārī. Jaunu koalīcijas valdību 2004. gada martā izveidoja Indulis Emsis no Zaļo un zemnieku savienības; tajā bija pārstāvētas arī Tautas partija un Pirmā partija. Šī valdība

krita pēc septiņiem mēnešiem 2004. gada oktobrī, ko izraisīja nesaskaņas jautājumos par 2005. gada budžetu. 2004. gada decembrī pie varas nāca jauna valdība Aigara Kalvīša vadībā, kurš pārstāv Tautas partiju. Koalīcijā ietilpst Tautas partija, „Jaunais laiks”, Zaļo un zemnieku savienība un Pirmā partija. Tai ir vairākums, 69 vietas no 100, Saeimā. Koalīcija pastāv, neskatoties uz atšķirībām uzskatos par politiku un ekonomikas attīstību: Tautas partija un „Jaunais laiks” nosveras par labu liberālai ekonomiskai politikai, kamēr Zaļo un zemnieku savienība un Pirmā partija atbalsta valsts intervenci un subsīdijas. Koalīcija turas kopā daļēji tāpēc, ka straujā ekonomikas izaugsme atstāj labvēlīgu ietekmi uz personīgajiem ienākumiem un samazinās bezdarbs. Koalīcija varētu pastāvēt līdz nākošajām parlamenta vēlēšanām 2006. gada beigās.

Starptautiskās attiecības

Pēc neatkarības atgūšanas Latvijas galvenais ārpolitikas mērķis ir bijis integrēšanās ES un NATO. 2002. gada novembrī NATO galotņu tikšanās laikā Prāgā Latvija kopā ar Igauniju un Lietuvu, un citām četrām agrākām komunistiskā režīma valstīm saņēma uzaicinājumu pievienoties NATO, un visas šīs valstis kļuva par pilntiesīgām dalībvalstīm 2004. gada martā. Latvija izteica vēlēšanos pievienoties ES 1995. gadā, bet uzaicinājumu par sarunu sākšanu saņēma tikai 1999. gada decembrī. 2002. gada nolēma slēgt iestāšanās sarunas, un 2004. maijā Latvija kopā ar citām deviņām valstīm kļuva par pilntiesīgu ES dalībvalsti. Sabiedrības atbalsts dalībai ES tika izteikts referendumā 2003. gada septembrī, kad 67% vēlētāju nobalsoja par iestāšanos ES. Latvija ir ratificējusi ES Konstitucionālo līgumu. Eiropas Komisija ir kritizējusi Latviju par to, ka tā atpaliek no citām valstīm Šengenas līguma ieviešanā, kurš nosaka ceļošanas ierobežojumu atcelšanu starp ES dalībvalstīm. Sākotnēji bija paredzētā dalība Šengenas sistēmā sākot ar 2007. gadu, bet, šķiet, ka Latvijai līdz tam laikam neizdosies izpildīt visas prasības. Latvijai ir ciešas kaimiņvalstu attiecības ar Igauniju un Lietuvu kā reģionālās institūcijās, tā arī pastāv divpusējas attiecības. Abām valstīm ir ciešas saites aizsardzības jautājumos. Arī ar Ziemeļvalstīm, kas ir Latvijai palīdzējušas kopš neatkarības atgūšanas, pastāv ciešas saites.

Neskatoties uz to, ka Latvijai ir nozīmīgas ekonomiskās saites ar Krieviju, politiskās attiecības ar Krieviju ir saspringtas attiecībā uz vairākiem jautājumiem, ieskaitot divpusēju robežlīgumu, kas nav parakstīts kopš 1997. gada. Tas, ka Krievija bloķē naftas vadu uz Ventpili, arī tiek uztverts kā Kremļa nedraudzīgs spiediens. Jauna spriedze Latvijas – Krievijas attiecībās parādījās 2005. gada pirmajā pusē sakarā ar Krievijas ielūgumu Eiropas valstu vadītājiem, ieskaitot trīs Baltijas valstis, apmeklēt 2005. gada 9. maijā svinības Maskavā, atzīmējot sešdesmito uzvaras gadadienu pār nacistisko Vāciju. Igaunijas un Lietuvas prezidenti atteicās ierasties, ja Krievija neatvainojas par tās piekopto politiku pret šīm trim valstīm it sevišķi pēc to iekļaušanas Padomju Savienības sastāvā 1944. gadā. Latvijas prezidente ieradās Maskavā, bet savu vizīti izmantoja, lai kritizētu to, ka nenotiek nekāda atvainošāns par toreizējo Padomju Savienības politiku. Savukārt Krievija turpina kritizēt Latviju par tās valsts valodas likumu, apgalvojot, ka tas diskriminē lielo krievu minoritāti valstī.

Godprātības jautājumi

Transparency International publicētajā 2005. gada Korupcijas uztveres indeksā Latvija ierindojas 51. vietā starp 159 aptaujātajām valstīm par to, cik lielā mērā tajās tiek uztverta valsts amatpersonu un politiķu vidū pastāvoša korupcija. Tātad, Latvija atrodas vienā līmenī ar Kostariku, Salvadoru un Maurīciju. Lai gan ir vērojams progress salīdzinājumā ar 2004. gadu, kad Latvija atradās 57. vietā, korupcija Latvijā joprojām ir problēma, jo Latviju uzskata par vienu no korumpētākām valstīm Centrāleiropā tūlīt aiz Polijas. ASV Valsts departamenta sastādītajā ziņojumā norādīts uz pretlikumīgu finansējuma piesavināšanos veselības aprūpes un farmaceitiskajā sektorā, izspiešanu no maksātnešpējīgo uzņēmumu administratoriem, nelikumīgām darbībām Daugavpils pilsētas domē un kukuļošanas gadījumiem nesen notikušajās Jūrmalas mēra vēlēšanās². Ziņojumā norādīts arī uz iespējamiem jauniem korupcijas avotiem, tādiem kā liels ES finansējuma pieplūdums. Krāpšana finanšu jomā un naudas atmazgāšana arī rada bažas, un divas mazas Latvijas bankas (Multibanka un VEF Banka) ir ietvertas ASV Valsts kases sastādītāja sarakstā par finanšu institūcijām, kas tiek uzskatītas par galvenajām naudas atmazgātājām. Reaģējot uz starptautisko spiedienu, pēdējā laikā Latvijas amatpersonas ir uzsākušas vairākas darbības korupcijas apkarošanai, kā arī krāpšanas un naudas atmazgāšanas riska samazināšanai. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs strādā pie Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmas īstenošanas; jauni pret naudas atmazgāšanu vērsti tiesiskie akti atbilst ES izvirzītajām likumdošanas prasībām. Jauna regulējoša sistēma politisko partiju finansēšanai un kampaņu izmaksām tika izmēģināta, gatavojoties vietējo pašvaldību vēlēšanām 2005. gada martā. Tomēr, jauno normatīvo aktu īstenošana dzīvē notiek lēni, jo tiesas pieņem maz notiesājošu spriedumu vainīgajiem.

Lai gan likums aizliedz cilvēku tirdzniecību, sievietes un meiteņu tirdzniecība joprojām ir problēma. Saskaņā ar ASV Valsts departamenta 2005. gada ziņojumu par cilvēktiesību situāciju Latvijā³ ir palielinājusies 2004. gadā to noziegumu izmeklēšana, kas saistās ar cilvēku tirdzniecību. Latvija ir galvenokārt cilvēku tirdzniecības sākuma un tranzītpunkts. Galvenās galamērķu valstis ir Vācija, Dānija, Šveice un Anglija. Cilvēku tirdzniecība notiek arī valsts robežās, kad sievietes no nabadzīgiem rajoniem bieži tiek nosūtītas seksuālai izmantošanai uz Rīgu, Liepāju un Ventspili. Valdība apzinās problēmas pastāvēšanu un ir sāka jautājuma risināšana. 2005. gada martā Ministru kabinets apstiprināja Nacionālo rīcības plānu cilvēku tirdzniecības apkarošanai. Ir paplašināta cilvēku tirdzniecības definīcija, ietverot tajā cilvēku tirdzniecību valsts robežās un pastiprinot sodus par seksuālu izmantošanu. Tomēr, resursu trūkums un cīņa par budžeta prioritātēm ir ierobežojušas valdības iespējas nodrošināt tiešu palīdzību cilvēku tirdzniecības upuriem. Šobrīd cilvēku tirdzniecības upuri saņem vislielāko palīdzību no vietējām NVO.

² Providus (2005). *Report on Corruption and Anticorruption Policy in Latvia. 2005 First semi-annum*. Pieejams: <http://www.policy.lv/index.php?id=103009&lang=en>

³ US Department of State (2005). *2004 Country Reports on Human Rights Practices: Latvia*. Pieejams: <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2004/41691.htm>

Sociālie apstākļi

Iedzīvotāji. 2004. gadā Latvijā bija 2,32 miljoni iedzīvotāju, tas ir par 13% mazāk nekā 1990. gadā. Samazinājuma galvenie iemesli ir emigrācija un zemais dzimstības līmenis. Aptuveni viena trešdaļa valsts iedzīvotāju dzīvo Rīgā, un otra trešdaļa - laukos. Iedzīvotāji ir relatīvi jau cilvēki gados, apmēram 20% ir pensijas vecuma. Padomju varas laikā iedzīvotāju etniskais sastāvs ievērojami mainījās, ko daļēji izraisīja masveidīga latviešu deportācija un daļēji krievu un citu austrumslāvu imigrantu ieplūšana. Pirms Latviju iekļāva Padomju Savienības sastāvā 77% iedzīvotāju bija latvieši, bet 1989. gadā viņu skaits bija samazinājies līdz 52%. Nelatviešu emigrācija ir palielinājusi etnisko latviešu daļu, kas 2004. gadā bija 58,6%. Tomēr latvieši joprojām sastāda mazāk par 50% iedzīvotāju četrās no septiņām lielākajām Latvijas pilsētām, ieskaitot galvaspilsētu Rīgu. Aptuveni viens miljons pastāvīgo iedzīvotāju ir nelatvieši, ieskaitot 677 000 etnisko krievu, 92 000 etnisko baltkrievu, 61 000 etnisko ukraiņu un 58 000 etnisko poļu. (Valsts ebreju kopiena tika iznīcināta holokausta laikā, tāpat kā lielākā daļa romu kopienas.) Vairāk nekā 78% valsts iedzīvotāju ir pilsoņi, ieskaitot vairāk nekā 450 000 cilvēku, kas pieder pie nacionālām vai etniskām minoritātēm. Rietumu (un Krievijas) iespaidā 1994. gadā pieņemtais pilsonības likums tika grozīts, izslēdzot, ka naturalizāciju katru gadu ierobežoja ar noteiktu vecuma grupu, sākot ar gados jaunākajiem iedzīvotājiem. 1998. gadā Parlamentā pieņemtajā un referendumā apstiprinātajā jaunajā likumā ir panākta atteikšanās no grupām, un visiem Latvijā pēc neatkarības atgūšanas dzimušajiem bērniem automātiski ir tiesības uz pilsonību, kā arī ir vienkāršota naturalizācijas kārtība un eksāmenu kārtošana, it sevišķi vecākās paaudzes cilvēkiem. Salīdzinājumā ar 1990m gadiem ir paātrinājusies naturalizācija, un uz 2005.gada 30. septembri bija 101 736 naturalizēto iedzīvotāju. Lielākais naturalizācijas šķērslis ir latviešu valodas nezināšana, it sevišķi rajonos, kur iedzīvotāju vairākums runā krievu valodā. Latvijas valdība ar ES un ASV finansiālu atbalstu cenšas labot šo stāvokli dažādos veidos.

Izglītība. Latvijā ir deviņu klašu obligātā izglītība, ko uzsāk ar pamatzglītību septiņu gadu vecumā. Tomēr, standarta pamatzglītības un vidējās izglītības programma aptver 12 gadus. Latviešu valoda kļuva par valsts valodu 1988. gadā, taču kā obligāta mācību valoda skolās tā sāka ieviest tikai ar 2004. gada septembri. Vājais finansējums ietekmē mācību kvalitāti valsts skolās. 2003./04. mācību gadā pamatskolu vai vidusskolu apmeklēja 312 489 skolnieki. Kopš neatkarības atgūšanas studējošo skaits universitātēs un citās augstākās izglītības mācību iestādēs ir palielinājies vairāk nekā divkārt. Latvijā ir piecas universitātes un 52 mācību iestādes, kas sniedz augstāko profesionālo izglītību. 2003./04. mācību gadā augstākās izglītības mācību iestādēs bija 126 000 studentu; 1990./91 mācību gadā viņu bija 46 000. Aizvien lielākai studentu daļai ir pašai jāmaksā par mācībām valsts finansējuma trūkuma dēļ. Ir pastiprināts uzsvars uz dabas zinātnēm un tehniskajiem priekšmetiem, lai apmierinātu pieprasījumu pēc speciālistiem uzņēmējdarbībā, tiesību zinātnēs un informāciju tehnoloģijās. Ir izstrādātas un tiek paplašinātās pārkvalifikācijas programmas ilgstošiem bezdarbniekiem.

Veselības aprūpe. Pēc komunisma sabrukuma dzīves apstākļu pasliktināšanās līdzās resursu trūcumam veselības aprūpē noveda pie zīdaiņu mirstības pieauguma tūlīt pēc neatkarības atgūšanas līdz 18,5 uz 100 dzīvi dzimušajiem 1995. gadā, bet samazinājās līdz 9,4 uz 1000 dzimušo 2003. gadā (salīdzinājumā ar 5 uz 1000 dzimušo ES). Vidējais dzīves ilgums 2003. gadā bija 76,9 gadi sievietēm un 65,9 gadi vīriešiem. Kopš neatkarības atgūšanas ir pieaugušas nabadzības izraisītās slimības, tādas kā tuberkuloze. Ja 1990. gadā bija 8 apzināti HIV inficēšanās gadījumi, tad to skaits ir palielinājies līdz 2710 gadījumiem 2003. gadā. Alkoholisms un slikts uzturs ir galvenās problēmas it sevišķi lauku rajonos. Strauji paplašinās privātā prakse, bet valsts veselības aprūpe, ko joprojām izmanto lielākā iedzīvotāju daļa, saņem niecīgu finansējumu. Izdevumi veselības aprūpei 2003. gadā sasniedza 3,9%, pieaugot no 2,6% no IKP 2000. gadā. Kopš 1996. gada uzsvars tiek likts uz primāro veselības aprūpi, nevis ārstēšanos stacionārā. 1998. gada sākumā pieņēma likumu par obligāto veselības apdrošināšanu un ieviesa pacientu iemaksas valsts veselības aprūpes sistēmā. Valsts obligātās veselības apdrošināšanas aģentūra, ko finansē no ienākuma nodokļa līdzekļiem, joprojām ir noteicošā veselības aprūpes sistēmā, jo darba devēju veselības apdrošināšanas ieviešanas plāni ir tikai sākuma stadijā.

Arodbiedrības

Aptuveni 30% no kopējā viena miliona strādājošo skaita ir arodbiedrību biedri. Galvenā organizācija ir Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS), kas apvieno 28 nozaru arodbiedrības un vietējo uzņēmumu arodorganizācijas, pārstāvēt vairāk nekā 250 000 strādājošo. Arodbiedrībām ir tiesības slēgt kolektīvos līgumus, un valdība neiejaucas tās sarunās ar darba devējiem. Kolektīvie līgumi ir izplatīti, un tie tiek slēgti ar nozari vai uzņēmumu. Streiki notiek, taču ne bieži, un tie nav ilgstoši.

8. PIELIKUMS: VIDE

Latvijas mērķi vides un ilgtspējīgai attīstībai ir noteikti Nacionālais vides politikas plānā (2004) un Latvijas ilgtspējīgās attīstības stratēģijā (2002). Galvenie izvirzītie mērķi ir šādi:

- ievērojami uzlabot ekosistēmu stabilitāti un vides kvalitāti teritorijās, kurās pastāv paaugstināts risks cilvēka veselībai, pie tam saglabājot vides kvalitāti pārējās teritorijās;
- aizsargāt Latvijā esošās bioloģiskās daudzveidības un ainavu īpatnības;
- dabas resursu izmantošanas nepārtraukta efektivitātes paaugstināšana un ilgtspējīga izlietošana;
- vides politikas integrācija visās nozarēs un dzīves jomās (valsts ekonomikā kopumā un dažādu nozaru stratēģiskos plānos, likumdošanas aktos un sabiedrības apziņā), tādējādi iedibinot pamatu ilgtspējīgai attīstībai;
- veidot stabilu ekonomiku, kas spēj nodrošināt sociālās vajadzības, vienlaicīgi nodrošinot, ka ekonomiskās izaugsmes tempi nepārsniedz vides piesārņošanas un resursu izmantošanas līmeni;
- Latvijai pakāpeniski jāmainās no valsts, kas saņem starptautisko palīdzību, uz valsti, kas pati spēj sevi nodrošināt ar sev vajadzīgo un nepieciešamo ar saviem līdzekļiem un nepieciešamības gadījumā pat sniegt palīdzību citām valstīm;
- Latvijai ir jānodrošina, ka tirgus ekonomikas mehānismi kalpo ilgtspējīgai attīstībai;
- Latvijai ir jānodrošina sabiedrības piedalīšanās ilgtspējīgas attīstības procesos.

Vides politiku un ilgtspējīgas attīstības stratēģiju ievieš ar tiesību aktu un institūciju palīdzību. Gatavojot Latvijas pievienošanu ES, nacionālos likumdošanas aktus saskaņoja ar ES pastāvošiem vides aktiem un tika noteikti īpaši uzdevumi vides aizsardzībai pārejas periodā līdz 2012. gadam. Latvija būtībā bija ieviesusi ES tiesību aktu kopumu (*acquis communautaire*) visās vides politikas jomās līdz pievienošanās brīdim 2004. gadā maijā. Nedaudzi ar vidi saistīti pasākumi tiek minēti līgumā par Latvijas pievienošanu ES, kas veicami šādās jomās:

- iepakojuma materiālu reģenerācija un pārstrāde līdz 2007. gadam;
- degvielas uzglabāšanas laikā viegli gaistošo organisko sastāvdaļu emisiju daudzums līdz 2008. gada 31. decembrim, ar starpuzdevumiem atsevišķiem objektiem Latvijā;
- piesārņojama integrētā novēršana un kontrole līdz 2010. gada 31. decembrim (līdz 2007. gadam pārējām dalībvalstīm) atsevišķiem objektiem Latvijā;
- pilsētu notekūdeņu attīrīšana līdz 2015. gadam;
- dzeramā ūdens kvalitāte līdz 2015. gadam. Ņemot vērā lielās izmaksas, lai panāktu pilnīgu atbilstību ES Direktīvai par dzeramā ūdens kvalitāti (98/83/EC) un Direktīvai par notekūdeņu attīrīšanu pilsētās (91/271/EC), ir panākta vienošanās par pārejas periodu, lai pilnīgu atbilstību sasniegtu pakāpeniski, vadoties no Direktīvās noteiktajām prioritātēm.

Atbilstības nodrošināšana ES tiesību aktu kopumam (*acquis communautaire*) prasa ievērojamas investīcijas, bet ir arī ar tikpat nozīmīgu ieguldījumu sabiedrības veselības uzlabošanā, kā arī kaitējuma samazinājumā mežiem, ēkām, ainavām un zivsaimniecībai. Spēcīga un labi nodrošināta administrācija valsts, reģionālā un vietējā līmenī ir absolūti nepieciešama vides aktu kopuma piemērošanai un ieviešanai. Kopš pievienošanās ES Latvija apsver ES Sesto vides rīcības programmu 2001.-2010. gadam, kas ietver risinājumus galvenajām vides problēmām.

Kopš 2004. gada maija Latvija ir sākusi plānu un programmu novērtēšanu attiecībā uz to ietekmi uz vidi (Stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums) saskaņā ar Direktīvu 2001/42/EC par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtēšanu. Tās mērķis ir novērtēt iespējamo ietekmi uz vidi, realizējot šos plānus un programmas (nacionālās ekonomikas un tās nozaru attīstības plāni, stratēģijas, teritoriju attīstības plāni utt.), iesaistīt sabiedrību diskusijās un lēmumu pieņemšanā, kā arī veicināt priekšlikumu izteikšanu šo plānu un programmu iespējamās kaitīgās ietekmes novēršanai un samazināšanai, vienlaikus nodrošinot, ka tiek sasniegti ilgtspējīgas attīstības mērķi. Latvija pakāpeniski ievieš stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu. To dara attiecībā uz tiem plāniem un programmām, kam var būt ievērojama ietekme uz *Natura 2000* tīklā iekļautām teritorijām. Šobrīd par stratēģisko ietekmi uz vidi tiek novērtēti 12 reģionālie plāni.

Secinājums

Nacionālais vides politikas plāns un citi politikas dokumenti ir izstrādāti, ņemot vērā ilgtspējīgu attīstību. Normatīvie akti par vidi ir saskaņoti ar tiem, kādi ir Eiropas Savienībā. Ilgtspējīgas attīstības (vides, sociālā un ekonomiskā) mērķi ir noteikti, un tos iestrādā valsts un reģionālās attīstības plānos ar stratēģiskā novērtējuma palīdzību. Ilgtspējīgas attīstības mērķu sasniegšana prasa ievērojamus papildu ieguldījumus no valsts un privātā sektora puses.

9. PIELIKUMS: DIVPUSĒJA PALĪDZĪBA

Commitment Number	TC OPID	Commitment Name	Fund Short Code	Euro Committed	Euro Disbursed	Fund Approved Date	Commit. Stage Name	Operation Leader	Sector	Team Name	Business Group	Linked to Inv.
AGML-98-12-01PS	6165	EBRD 2000 Annual General Meeting - Riga, Latvia	AGML	361,428	361,428	18/12/98	Closed	Carter N.	Community/Social Services	SG/Front Office/Manag. & Front Office	Non-Banking	N
BTAF-1994-02-04	1427	Privatisation programme - accountancy advice	BTAF	310,785	310,785	01/02/94	Closed	Shapiro P.	Community/Social Services	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
BTAF-1994-04-06	1343	Rigas Kommerc Banka (RKB) - operational and financial audit and due diligence	BTAF	66,990	66,990	15/04/94	Closed	Lambert J.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1994-04-07	1367	Baltic Investment Programme - training programme in feasibility studies for Latvia	BTAF	172,388	172,388	15/04/94	Closed	Pilipovic-Chaffey D.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1994-04-10	1680	TurnAround Management Programme - Juglas Manufaktura	BTAF	49,997	49,997	15/04/94	Closed	White J.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Early Stage Equity	Financial Institutions	N
BTAF-1994-05-11	1343	Rigas Kommerc Banka (RKB) - preparation of medium-term strategy	BTAF	35,000	35,000	15/05/94	Closed	Lambert J.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1994-06-14	1628	Latvian Investment Bank - board representation	BTAF	69,221	69,221	15/06/94	Closed	Cicognani M.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1994-08-20	1680	TurnAround Management Programme - LATVIJAS KERAMIKA	BTAF	43,363	43,363	20/08/94	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1994-09-24	1680	TurnAround Management Programme - BALTIJA	BTAF	53,542	53,542	20/09/94	Closed	White J.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Early Stage Equity	Financial Institutions	N
BTAF-1994-09-25	1680	TurnAround Management Programme - REMUS	BTAF	55,859	55,859	20/09/94	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1994-11-27	1680	TurnAround Management Programme - Grindex	BTAF	58,289	58,289	20/11/94	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1994-11-28	1680	TurnAround Management Programme - Brvais Vilnis	BTAF	49,777	49,777	20/11/94	Closed	White J.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Early Stage Equity	Financial Institutions	N
BTAF-1995-01-02	1680	TurnAround Management Programme - LareLini	BTAF	27,603	27,603	01/01/95	Closed	White J.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Early Stage Equity	Financial Institutions	N
BTAF-1995-03-04	1680	TurnAround Management Programme - Livanu Stiklis	BTAF	44,170	44,170	01/03/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-03-07	1680	TurnAround Management Programme - Asote	BTAF	42,003	42,003	01/03/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-04-13	1381	Business Advisory Services - operating expenses for Riga	BTAF	81,283	81,283	02/04/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-06-20	1381	Business Advisory Services - subsidies disbursement	BTAF	812,349	812,349	20/06/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-07-23	1381	Business Advisory Services - local project director	BTAF	10,498	10,498	20/07/95	Closed	Cicognani M.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1995-08-28	1381	Business Advisory Services - local project officer	BTAF	6,989	6,989	25/08/95	Closed	Cicognani M.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1995-09-31	1381	Business Advisory Services - administrative secretary	BTAF	5,225	5,225	20/09/95	Closed	Cicognani M.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1995-09-32	1381	Business Advisory Services - office equipment and furniture	BTAF	24,248	24,248	20/09/95	Closed	Cicognani M.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
BTAF-1995-10-34	1680	TurnAround Management Programme - Cezijs	BTAF	17,365	17,365	10/10/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-10-36	1381	Business Advisory Services - office lease for local Business Advisory Services office	BTAF	60,713	60,713	10/10/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1995-10-39	1680	TurnAround Management Programme - Alfa	BTAF	55,556	55,556	10/10/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1996-05-07	5254	Business Advisory Services - project officer	BTAF	14,194	14,194	16/05/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1996-07-10	5256	Business Advisory Services - national fund director (extension of BTAF-95-07-23)	BTAF	16,286	16,286	12/07/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1996-08-11	5583	TurnAround Management Programme - Velme	BTAF	49,346	49,346	05/08/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1996-09-13	5257	Business Advisory Services - administrative assistant	BTAF	7,172	7,172	12/07/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1996-09-14	5133	TurnAround Management Programme - Tukums Dairy	BTAF	47,690	47,690	18/09/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1997-06-11	5133	TurnAround Management Programme - Jana Seta	BTAF	28,082	28,082	23/06/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1997-10-17	5133	TurnAround Management Programme - Zunda III	BTAF	34,718	34,718	06/10/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-02-05	5744	TurnAround Management Programme - Sparta Knitwear	BTAF	47,089	47,089	05/02/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-03-13	4773	Business Advisory Services - National Fund Director	BTAF	4,620	4,620	10/03/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-03-14	4773	Business Advisory Services - project officer	BTAF	3,564	3,564	10/03/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-03-15	4773	Business Advisory Services - Assistant to National Fund Director	BTAF	2,112	2,112	10/03/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-07-21	5743	Baltic Micro Business Advisory Services Programme - project officer	BTAF	19,348	19,348	23/07/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-07-24	5743	Baltic Micro Business Advisory Services Programme - subsidy account	BTAF	552,742	552,742	23/07/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N

Commitment Number	TC OPID	Commitment Name	Fund Short Code	Euro Committed	Euro Disbursed	Fund Approved Date	Comm. Stage Name	Operation Leader	Sector	Team Name	Business Group	Linked to Inv.
BTAF-1998-07-26	5743	Baltic Micro Business Advisory Services Programme - operating expenses	BTAF	12,531	12,531	23/07/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-12-32	5134	TurnAround Management Programme - RBS Skal	BTAF	59,903	59,903	07/12/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1998-12-33	5744	TurnAround Management Programme - Velme II	BTAF	57,949	57,949	22/12/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-01-02	5744	TurnAround Management Programme - Jana Seta Printers	BTAF	59,065	59,065	28/01/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-01-04	5744	TurnAround Management Programme - Remus Construction	BTAF	60,000	60,000	29/01/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-02-06	5744	TurnAround Management Programme - JSC Lauma II	BTAF	59,868	59,868	05/01/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-03-07	5744	Turnaround Management Programme. AS Limbazu Pieni	BTAF	58,580	58,580	22/03/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-07-11	5744	Turnaround Management Programme - Kvadra Pak	BTAF	60,000	60,000	01/07/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-07-13	5744	Turnaround Management Programme - Spilva SIA	BTAF	57,755	57,755	21/07/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-10-18	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - SIA Simeks SMS Ltd	BTAF	52,979	52,979	11/10/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-1999-12-22	5743	Micro-BAS Programme - Project Officer	BTAF	16,476	16,476	16/12/99	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-02-03	6964	Business Advisory Services (BAS) Programme - Subsidies	BTAF	1,010,445	1,010,445	07/02/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-02-04	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - JSC Rebir II	BTAF	59,711	59,711	15/02/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-05-10	5744	Continuation TAM Programme in the Baltic States - SIA Firma Ave MTP	BTAF	60,000	51,876	24/05/00	Disbursing	McPhee J.	Manufacturing	BG/Op. Teams/TAMBAS Programme	SEEC	N
BTAF-2000-06-14	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - Cido Partikas Grupa	BTAF	56,943	56,943	16/06/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-06-15	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - Resekne Piena Konservu Kombinars	BTAF	52,170	52,170	19/06/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-07-17	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - A/S Preses Nams	BTAF	60,000	60,000	24/07/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-08-20	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - JSC Lindeks	BTAF	53,292	53,292	02/08/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-08-21	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - Kvadra Pak II	BTAF	59,931	59,931	07/08/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-08-23	5744	TurnAround Management Programme - JSC Lauda	BTAF	56,170	56,170	15/08/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-09-24	5744	TurnAround Management Programme - AS Dobeles Dzimavnieks	BTAF	18,228	18,228	08/09/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-10-26	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - Reaton Ltd	BTAF	59,851	59,851	31/10/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2000-12-28	5743	Business Advisory Services - Aigars Strautins, Project Officer	BTAF	19,990	19,990	07/12/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2001-02-04	5744	TurnAround Management Programme (TAM) - Langa SIA	BTAF	59,700	59,700	16/02/01	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2001-08-09	5744	TAM Programme - Spilva II	BTAF	59,853	59,853	14/08/01	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
BTAF-2003-08-01	5397	RAF Avia Financial 3	BTAF	12,182	12,182	08/08/03	Closed	Moore T.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Private Equity	TAM/BAS/Other	N
EC-1992-12-64	959	Energy sector emergency investment programme - project management unit	ECP	328,786	328,786	20/12/92	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
EC-1992-12-65	950	Energy sector emergency investment programme - energy emergency planning group	ECP	173,952	173,952	20/12/92	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
EC-1992-12-66	1005	Energy sector emergency investment programme - commercial accounting systems for main energy utilities	ECP	481,764	481,764	20/12/92	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
EC-1992-12-67	955	Energy sector emergency investment programme - energy conservation awareness campaign	ECP	189,000	189,000	20/12/92	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
EC-1992-12-68	983	Energy sector emergency investment programme - wood harvest, distribution and conversion study	ECP	183,950	183,950	20/12/92	Closed	Noro H.	Energy	BG/Op. Teams/Russia HQ	Russia & Central Asia	N
EC-1994-02-06	1427	Privatisation programme - privatisation advice	ECP	584,496	584,496	03/02/94	Closed	Riley-Pitt J.	Community/Social Services	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
EC-1994-11-52	1828	Latvenergo recapitalisation - financial advice	ECP	464,802	464,802	04/11/94	Closed	Krivicky G.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
ECP-1995-12-41	2854	Post-privatisation Fund (Latvia / Lithuania) fund investment portfolio - investment development and implementation	ECP	963,816	963,816	02/01/96	Closed	Moore T.	Non-classifiable Establishments	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
ECP98-2000-12-77	16241	BAS Programme in the Baltics	ECP	231,904	231,904	08/12/00	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N

Commitment Number	TC OPID	Commitment Name	Fund Short Code	Euro Committed	Euro Disbursed	Fund Approved Date	Commit. Stage Name	Operation Leader	Sector	Team Name	Business Group	Linked to Inv.
FIN-1996-03-01	3312	Energy operations - technical adviser	FIN	81,911	81,911	27/03/96	Closed	Amos P.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
FIN-1998-06-02	5684	PAS Gutta Baltic juice manufacturer	FIN	139,943	139,943	26/06/98	Closed	Leibowitz G.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Agribusiness	Specialised Industries	N
FIN-2001-02-03	17683	Baltic Pulp Mill Company - Project Advisor to the Government of Latvia	FIN	44,367	44,367	22/02/01	Closed	Gutnik S.	Agriculture, Forestry, Fishing	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
HOL-1997-11-08	4618	Pirma Latvijas Komerckbanka twinning programme	HOL	121,274	121,274	10/11/97	Closed	Moore T.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
JAP-1993-12-63	889	Daugava river hydropower plants - technical and economic feasibility	JAP	749,361	749,361	01/12/93	Closed	Dolan P.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
JAP-1997-12-43	4293	Project Evaluation Department's special evaluation of the Latvia energy sector emergency investment project	JAP	18,966	18,966	18/12/97	Closed	Pippingskold T.	Community/Social Services	PE/Project Evaluation	Non-Banking	N
NORG-1993-11-10	709	Transport project preparation/environment	NORG	9,917	9,917	01/11/93	Closed	Nordin L.	Transport, Storage	BG/Op. Teams/Transport	Infrastructure	N
NORG-1995-07-02	2685	Latvian banking sector - Bank Baltija	NORG	5,764	5,764	01/07/95	Closed	Harfield J.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-1992-09-07	774	Baltic Sea environmental programme (Phase II) - forestry sector restructuring	SWE	9,063	9,063	01/09/92	Closed	Makela T.	Agriculture, Forestry, Fishing	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-1993-01-01	619	Refurbishment of Andrejsala Co-generation Plant - Phase I - pre-feasibility study	SWE	223,593	223,593	28/01/93	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-1993-01-02	1444	Construction management for heavy fuel oil import facilities	SWE	246,768	246,768	28/01/93	Closed	Dyvik E.	Transport, Storage	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-1993-07-08	774	Forestry sector Master Plan - supervisory assistance	SWE	20,961	20,961	01/07/93	Closed	Riley-Pitt J.	Agriculture, Forestry, Fishing	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-1993-07-09	1022	Energy emergency investment programme - procurement adviser	SWE	138,008	138,008	09/07/93	Closed	Dyvik E.	Energy	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
SWE-2000-02-02	10003	Pirma Banka - Work-out Expert	SWE	67,916	67,916	04/02/00	Closed	Moore T.	Finance, Business	BG/Op. Teams/Financial InstitutionsA	Financial Institutions	N
SWE-2001-11-17	22946	Latvia Hydropower Dam Safety Act	SWE	199,000	199,000	29/11/01	Closed	Peter E.	Energy	BG/Op. Teams/Power and Energy	Energy	N
SWE2-2005-04-01	35970	Latvia: Concessions/PPP Law Development advice	SWE2	50,000	0	29/04/05	Committed	Zverev A.	Community/Social Services	GC/General Counsel/Legal Transition	Non-Banking	N
TAI-1993-10-13	709	Transport project preparation - economic evaluation	TAI	8,383	8,383	01/10/93	Closed	Nordin L.	Transport, Storage	BG/Op. Teams/Transport	Infrastructure	N
TAMEC-95-10-11	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - OlainePharm	TAMEC	49,996	49,996	01/10/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-95-10-13	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Valmeira Glass Factory	TAMEC	49,355	49,355	01/10/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-95-11-20	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Aurora	TAMEC	32,646	32,646	01/11/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-95-11-26	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Grindex	TAMEC	48,663	48,663	01/11/95	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-01-04	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - REF	TAMEC	44,648	44,648	01/01/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-03-11	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - JSC Lauma	TAMEC	79,821	79,821	01/03/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-04-18	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Zunda training	TAMEC	50,000	50,000	01/04/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-04-21	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - REMUS training	TAMEC	48,253	48,253	01/04/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-04-22	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Laima training	TAMEC	41,370	41,370	01/04/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-04-25	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - ROG	TAMEC	41,198	41,198	01/04/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-06-29	5144	TurnAround Management Programme - Spodriba	TAMEC	49,823	49,823	01/06/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-06-31	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - JSC Lauma training	TAMEC	48,468	48,468	01/06/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-06-32	5144	TurnAround Management Programme - Uzvara	TAMEC	44,629	44,629	01/06/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-07-33	5144	TurnAround Management Programme - Kaija	TAMEC	45,561	45,561	01/07/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-07-34	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - GSM	TAMEC	47,261	47,261	01/07/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-08-35	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Brivais Vilnis	TAMEC	46,842	46,842	01/08/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-08-36	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Tartu Instruments	TAMEC	34,929	34,929	01/08/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N

Commitment Number	TC OPID	Commitment Name	Fund Short Code	Euro Committed	Euro Disbursed	Fund Approved Date	Commit. Stage Name	Operation Leader	Sector	Team Name	Business Group	Linked to Inv.
TAMEC-96-08-37	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Latvijas Udensceli	TAMEC	9,039	9,039	01/09/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-09-38	5144	TurnAround Management Programme - Livanu Stikls	TAMEC	68,809	68,809	01/09/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-96-11-46	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - CS Turiba	TAMEC	46,540	46,540	01/11/96	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-02-14	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Rigas Vagonu Rumpnica	TAMEC	29,292	29,292	01/02/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-02-15	5144	TurnAround Management Programme - Jelgava Sugar	TAMEC	59,810	59,810	01/02/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-02-16	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Kometa	TAMEC	47,765	47,765	01/02/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-02-17	5144	TurnAround Management Programme - Rita	TAMEC	50,000	50,000	01/02/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-03-21	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Latvijas Keramikas	TAMEC	49,310	49,310	01/03/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-03-22	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - Baltija Furniture	TAMEC	44,746	44,746	01/03/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-04-23	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - JSC Staburadze	TAMEC	47,435	47,435	01/04/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-05-28	5144	TurnAround Management Programme - advisory services contract - JSC Dzintars	TAMEC	26,125	26,125	01/05/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-97-07-42	5144	TurnAround Management Programme - Kaija	TAMEC	48,454	48,454	21/07/97	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-02-02	5144	TurnAround Management Programme - Jana Seta (II)	TAMEC	81,919	81,919	06/02/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-02-03	5144	TurnAround Management Programme - JSC Olaine chemical	TAMEC	37,688	37,688	06/02/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-03-07	5144	TurnAround Management Programme - AS Rebir	TAMEC	33,989	33,989	19/03/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-05-11	5144	TurnAround Management Programme - Baltic Dairy Corporation	TAMEC	43,806	43,806	05/05/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-05-12	5144	TurnAround Management Programme - Teika Mebelu Fabrika	TAMEC	48,200	48,200	08/05/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-05-13	5144	TurnAround Management Programme - Ogre II	TAMEC	21,412	21,412	06/05/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-06-14	5144	TurnAround Management Programme - JSC Staburadze	TAMEC	55,457	55,457	17/06/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-06-15	5144	TurnAround Management Programme - Rita	TAMEC	41,066	41,066	17/06/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
TAMEC-98-06-18	5144	TurnAround Management Programme - JSC Dzintars	TAMEC	16,347	16,347	18/06/98	Closed	McPhee J.	Manufacturing	PE/ESE/TurnAround Management Group	SEEC	N
UK-94-06-04PS	1437	Latvian Shipping Company - legal advice	UK9404	84,398	84,398	13/05/94	Closed	Riley-Pitt J.	Transport, Storage	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
UK-94-06-06PS	1437	Latvian Shipping Company - privatisation advice	UK9406	180,190	180,190	13/05/94	Closed	Riley-Pitt J.	Transport, Storage	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
UKB-1994-07-09	1427	Privatisation programme - legal advice	UKB	181,360	181,360	01/07/94	Closed	Krivicky G.	Community/Social Services	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
UKC-1997-05-07	4221	Assistance in Reform of Legislation on Secured Transactions	UKC	46,418	46,418	09/05/97	Closed	Dahan F.	Community/Social Services	GC/General Counsel/Legal Transition	Non-Banking	N
UKC-1999-05-04	6402	AS Lauma project preparation	UKC	36,671	36,671	27/05/99	Closed	Gutnik S.	Manufacturing	BG/Op. Teams/Central Europe Front Office	Central Europe	N
Country Total Euro Amount:				13,572,547	13,514,422							

10. PIELIKUMS: LATVIJAS KOMERCTIESĪBU AKTU NOVĒRTĒJUMS

Valstīs, kurās tā strādā, ERAB sniedz un regulāri atjaunina novērtējumus par izmaiņām juridiskos jautājumos, it sevišķi pievēršoties ar investīcijām saistītām jomām: kapitāla tirgum, uzņēmumu tiesībām un korporatīvai pārvaldībai, koncesijām, maksātnespējai, nodrošinātiem darījumiem un telekomunikācijām. Ar esošajiem instrumentiem novērtē gan tiesību aktu kvalitāti „kā ierakstīts likumā” (ko sauc arī par „aptvērumu”), gan tiesību aktu reālo iedzīvināšanu (ko sauc arī par „efektivitāti”). Visi novērtējumi ir pieejami www.ebrd.com/law. Šajā pielikumā ir sniegts Latvijas novērtējumu apkopojums kopā ar novērtējumus veikušo Bankas juridisko ekspertu kritiskām piezīmēm.

Kapitāla tirgus

Galvenie kapitāla tirgu regulējošie tiesiskie akti ir 2000. gada jūnijā pieņemtais un 2001. gada novembrī grozītais Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums; 2003. gada novembrī pieņemtais un 2005. gada aprīlī grozītais Finanšu instrumentu tirgus likums; 1997. gada decembrī pieņemtais un 2000., 2002., un 2004. gadā grozītais likums „Par ieguldījumu sabiedrībām”; 2001. gada novembrī pieņemtais un 2003. gada novembrī grozītais Ieguldītāju aizsardzības likums; kā arī 2000. gada aprīlī pieņemtais un 2000., 2001., 2002., un 2004. gadā grozītais Komerclikums.

Saskaņā ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likumu Finanšu un kapitāla tirgus komisiju (FKTK) nodibināja 2001. gada 1. jūlijā kā vienīgo tirgus regulatoru. FKTK ir autonoma valsts iestāde, kas savas kompetences ietvaros pārrauga visu finanšu sektoru, ieskaitot bankas, vērtspapīru tirgu, apdrošināšanas aģentūras un pensiju fondus. FKTK pārvalda arī depozitārija garantijas fondu. FKTK neatkarība tiek garantēta, definējot tās darbības mērķus, pilnvaras un finansējumu.

Finanšu instrumentu tirgus likums aizstāja likumu „Par vērtspapīriem”. Likums regulē finanšu instrumentu publisko apgrozību, regulētā tirgus darbību un uzraudzību, ES un Eiropas Ekonomikas zonā reģistrēto investīciju pakalpojumu sniedzēju darbības kārtību Latvijā un sadarbību starp regulējošām institūcijām Latvijā un ES dalībvalstīs.

2004. gada 1. maijā Latvija pievienojās ES, un nacionālie tiesību akti bija saskaņoti ar atbilstošo ES Kopienas tiesību aktu kopumu (*acquis communautaire*), lai gan ir panākta vienošanās ar ES par pārejas periodu līdz 2007. gada beigām attiecībā uz kredītapvienībām, banku depozītu garantijām un kompensācijām investētājiem. Kad Latvija bija iestājusies ES, 2005. gada maijā tā pievienojās valūtas kursa mehānismam II, kas ir obligāts priekšnoteikums, lai varētu pievienoties eiro zonai, un Eiropas kopējās valūtas ieviešana tiek plānota ar 2008. gada janvāri.

Saskaņā ar 2004. gadā ERAB veikto vērtspapīru tirgu normatīvo aktu novērtējumu tika atzīts, ka valstī to „atbilstība ir vidēja” Starptautisko Vērtspapīru komisiju organizācijas publicētajiem vērtspapīrus regulējošiem mērķiem un principiem, visvājākajiem esot normatīvajiem aktiem par pašregulējošām organizācijām un investīciju pakalpojumu sniedzējiem.

Nesen ir sagatavoti novērtējuma precizējumi, un tie, šķiet, apstiprina 2004. gada rezultātus. Starp 2004.-2005. gadā pieņemtajiem tiesību aktiem ir jāatzīmē jaunie Rīgas Fondu biržas noteikumi „Par finanšu instrumentu iekļaušanu un tirdzniecību biržas regulētajos tirgos”, kas stājās spēkā 2004. gada 1.oktobrī kā daļa no pasākumiem, kuru mērķis ir integrēt Rīgas Fondu biržu OMX biržu sistēmā, kas darbojas un kontrolē biržas Latvijā, Lietuvā, Igaunijā, Somijā un Zviedrijā. Jaunie noteikumi paredz stingrākas prasības emitentiem, kas vēlas iekļaut finanšu instrumentus biržā. 2005. gada jūlijā pieņēma likumu „Par finanšu konglomerātiem”, kas pārņēma ES Direktīvu 2002/87, tā saukto Finanšu konglomerātu direktīvu, kas paplašina FKTK uzraudzības pilnvaras.

Uzņēmumu tiesības un korporatīvā pārvaldība

Starp galvenajiem tiesiskajiem aktiem, kas attiecas uz korporatīvo pārvaldību, ir Komerclikums un Finanšu instrumentu tirgus likums.

Komerclikumu pieņēma 2000. gadā un grozīja 2000., 2001., 2002. un 2004. gadā. Sākot ar 2005. gada janvāri Komerclikumu pilnībā aizstāja likums „Par akciju sabiedrībām”. Pēc 2002. gada 1. janvāra dibinātām akciju sabiedrībām bija jāatbilst Komerclikuma prasībām, kamēr līdz 2002. gada 1. janvārim dibinātiem uzņēmumiem bija pārejas periods līdz 2005. gada 1. janvārim, lai nodrošinātu atbilstību visiem Komerclikuma nosacījumiem.

Saskaņā ar Komerclikumu saimniecisku darbību Latvijā var veikt personālsabiedrības (pilnsabiedrība vai komandītsabiedrība) vai kapitālsabiedrības (sabiedrības ar ierobežotu atbildību un akciju sabiedrības).

Akciju sabiedrību organizācijā pastāv divi līmeņi. Sabiedrības uzraudzības institūcijas (padomes) locekļus ievēl akcionāru pilnsapulce; padomes kompetencē ir valdes locekļu ievēlēšana un atsaukšana.

2005. gada maijā pieņēma grozījumus Krimināllikumā, ieviešot juridisku personu kriminālatbildību. Atbilstoši grozījumiem juridiskas personas nes kriminālatbildību, ja attiecīgās juridiskās personas pārstāvis ir izdarījis noziegumu šīs juridiskās personas interesēs. Saskaņā ar Krimināllikumu par vainīgu atzītai juridiskai personai var piespriest piespiedu likvidāciju, noteiktu tiesību ierobežošanu, mantas konfiskāciju, soda naudu un pienākumu atlīdzināt zaudējumus.

Saskaņā ar 2004. gadā ERAB veikto korporatīvās pārvaldības novērtējumu, ņemot vērā Latvijā pieņemtos tiesiskos aktus par korporatīvo pārvaldību, tika atzīts, ka valsts ir sasniegusi „augstu atbilstības pakāpi” Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) korporatīvās pārvaldības principiem.

2005. gadā ERAB izdarīja aptauju, lai pārbaudītu korporatīvās pārvaldības efektivitāti (kā likumi darbojas dzīvē). Tika izstrādāta situācija par darījumiem ar iesaistīto pušu ieinteresētību. Situācija pētīja, kā mazais akcionārs var piekļūt informācijai, lai

pārlicinātos, ka darījumu ar iesaistīto pušu ieinteresētību patiešām slēdza uzņēmums un kā var saņemt kompensāciju par zaudējumiem, ja tādi rodas. Tiesisko aktu efektivitāti mērtāja pēc četriem galvenajiem rādītājiem: institucionālā vide, ieviešana dzīvē, sarežģītība un ātrums. Aptauja parādīja, ka ir trūkumi attiecībā uz visiem rādītājiem. Mazo akcionāru rīcība ir skaidri noteikta tiesiskajos aktos, taču ne vienmēr ir precedentu tiesības pēc kā varētu vadīties tiesisko normu pielietojumā. Lietas izskatīšanas laiks parasti ir ierobežots (aptuveni 8 mēneši uzrādīšanai un viens gads zaudējumu atlīdzināšanai), kaut gan apsūdzētajam ir samērā viegli novilcināt visu procedūru. Visbeidzot, sprieduma spēkā stāšanās var būt problemātiska, un netiek uzskatīts, ka tiesas un prokurori ir pietiekoši pieredzējuši un kompetenti korporatīvo lietu izskatīšanā.

Tādējādi, neskatoties uz to, ka Latvijā ir pieņemti labi likumi par korporatīvās pārvaldības jautājumiem, ir vēl nepieciešams pielikt pūles, lai uzlabotu esošo tiesisko aktu efektīvu ieviešanu un īstenošanu dzīvē.

Koncesijas

Latvijai ir labi un skaidri izstrādāta politika publiskās un privātās partnerības (PPP) attīstībai, kā arī izveidota institucionālā infrastruktūra PPP ieviešanai. Taču tiesiskie akti ir vēl jāpilnveido, un valdība strādā pie tā.

Latvijas Koncesiju likumu pieņēma 2000. gadā. Uzskata, ka tas ir pārāk vispārīgs un neskaidrs. Saskaņā ar Koncesiju likumu kā Latvijas, tā ārvalstu uzņēmumi (uzņēmēj sabiedrības) var piedalīties konkursā par koncesiju līgumu, tomēr, ja koncesijas ieguvējs ir ārvalstu uzņēmums, tam ir nepieciešams reģistrēt uzņēmumu Latvijas teritorijā, pirms tam apstiprina koncesiju. Saskaņā ar Koncesiju likumu koncesijas piešķir izsoles vai konkursa kārtībā, un Koncesiju likums nosaka to noturēšanas kārtību.

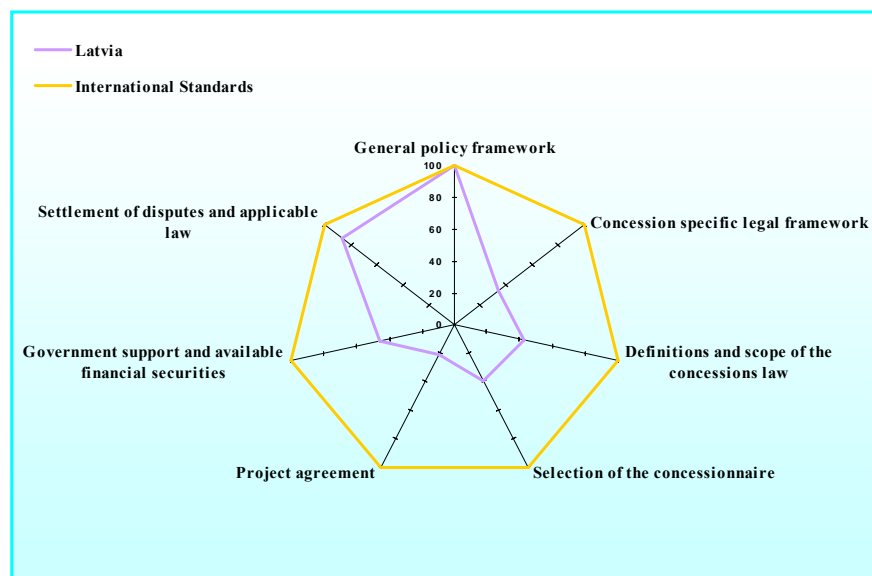
Starp Koncesiju likuma pozitīvām iezīmēm ir minams nosacījums, ka nav „pieļaujama pretendentu diskriminācija” un noteikums par koncesijas piešķiršanas publicēšanu. Attiecībā uz valdības atbalsta nosacījumiem, Likums paredz, ka nepieciešama informācija par „koncedenta garantijām koncesionāram attiecībā uz finansiālajiem un komerciālajiem riskiem”.

Koncesiju likumam ir nepieciešami daudzi uzlabojumi, lai to varētu uzskatīt par stabilu tiesisko pamatu PPP attīstībai Latvijā. Pašreiz Koncesiju likums tikai šķietami attiecas uz līgumiem, kas nosaukti par „koncesijām”. Infrastruktūras/pakalpojumu sektori/veidi, uz kuriem attiecas Koncesiju likums, ir diezgan neskaidri definēti kā „koncesijas resursi”. Tādējādi, ir jāpilnveido Likuma piemērojuma aptvērumi. No Koncesiju likuma nav arī skaidrs, vai koncesiju var piešķirt tiešu sarunu/līguma ceļā. Strīdu izšķiršanai nav šobrīd paredzēta griešanās tiesā vai starptautiskā šķīrējtiesā. Koncesiju likums neparedz arī tā saukto „stabilitātes nosacījumu”, kas garantētu kārtības piemērošanu, kāda tā bija līguma spēkā stāšanās dienā arī tad, ja vēlāk likums tiek grozīts. Tāpat tālāk ir jāpilnveido atlases kārtība, it sevišķi, ietverot noteikumus par priekšatlases kārtību, nezaicinātu priekšlikumu iesniedzējiem un tiešām sarunām. Koncesiju likums paredz diezgan lielus

apgrūtinājumus attiecībā uz finanšu garantijām (piemēram, aizliegums iekļāt koncesiju resursus). Daudzi ar līgumprojektu saistīti jautājumi tiek uzskatīti par „koncesijas piešķiršanas nosacījumiem” (piemēram, līguma izbeigšana, cenas), un nav skaidrs, var par šiem nosacījumiem var vai nevar notikt sarunas.

Tiesību aktu par koncesijām kvalitāte Latvijā (2004)

Piebilde: katras ass galējais punktu skaits uzrāda ideālu atbilstību starptautiskiem standartiem, tādiem kā ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (*UNCITRAL*) Vadlīnijas privāti finansētiem infrastruktūras projektiem. Jo lielāks ir tīmeklis, jo vairāk valsts koncesiju tiesību akti tuvinās šiem standartiem.

Avots: ERAB novērtējums par koncesiju sektoru 2004

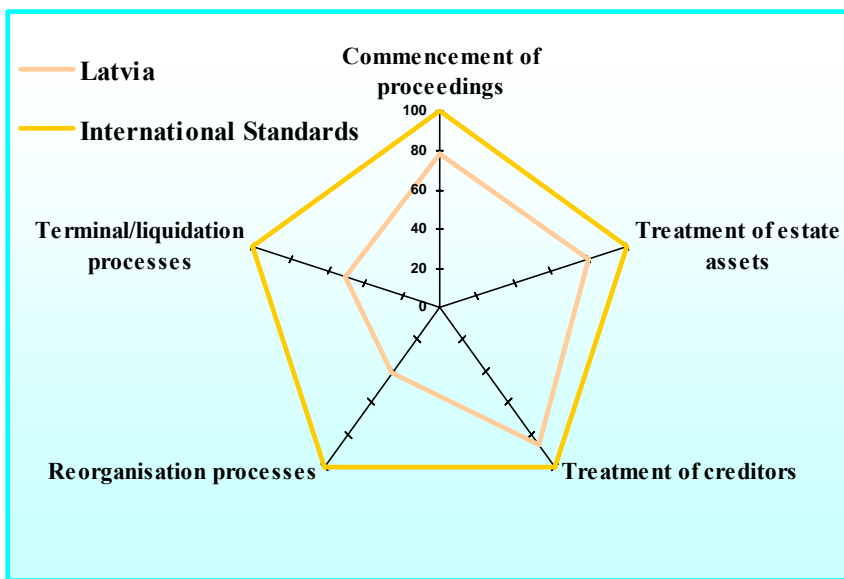
Nesenajā ERAB izdarītajā Koncesiju likumu izvērtējumā, lai novērtētu to piemērojamību visās 27 valstīs, kurās strādā ERAB (drīzāk to formulējumus, nevis to darbību reālā dzīvē), atklājās, ka Latvijas tiesību aktiem kopumā ir „zema atbilstības” pakāpe šai jomā pieņemtajiem starptautiskajiem standartiem. Kā redzams no diagrammas, pastāv labi izstrādāta politiskā ievirze, un ar koncesijām saistītu strīdu izšķiršanas noteikumi ir diezgan izvērsti. Tomēr, citās jomās, it sevišķi noteikumos, kas aptver vienošanos par projektiem un pieejamību finanšu instrumentiem, kā arī valsts atbalstu ir nepieciešami ievērojami uzlabojumi, lai tie atbilstu modernu tiesību aktu prasībām, atvieglojot privātā sektora līdzdalību.

Latvijas valdību satrauc šī situācija, un ir sācies darbs pie jauna Koncesiju likuma izstrādes. ERAB sniedz palīdzību šajā darbā, un ir paredzēts jauno likumprojektu iesniegt Parlamentā līdz 2005. gada beigām.

Maksātnespēja

Bankrotu un maksātnespēju regulē likums ar grozījumiem „Par uzņēmumu un uzņēmēj sabiedrību maksātnespēju” (2003), („Maksātnespējas likums”). ERAB 2003. gada sektora novērtējuma pārskatā šis likums saņēma novērtējumu „zema atbilstības” pakāpē salīdzinājumā ar starptautiskajiem standartiem.

Piebilde: katras ass galējais punktu skaits uzrāda ideālu atbilstību starptautiskiem standartiem, tādiem kā Pasaules Bankas Principi un vadlīnijas efektīvai maksātnespējas un kreditoru tiesību sistēmai, ANO Starptautiskās tirdzniecības tiesību komisijas (UNCITRAL) Vadlīniju projektam par maksātnespējas likumu. Jo lielāks ir tīmeklis, jo vairāk valsts maksātnespējas tiesību akti tuvinās šiem standartiem.

Avots: ERAB projekts novērtējumam par maksātnespēju 2003/4

Kā redzams no diagrammas, Likumam ir daudz trūkumu, kas skar būtiskus maksātnespējas jautājumus. It sevišķi tas attiecas uz to, ka nav pietiekoši skaidras „maksātnespējas” definīcijas, kas novērstu ļaunprātīgas kreditoru darbības. Turklāt, Likums dod tiesām pārāk maz uzraudzības pilnvaru restrukturizācijas procesā.

Tāpat kā tas ir tiesību aktos par maksātnespēju citās valstīs, kurās strādā ERAB, trūkumi Maksātnespējas likumā ir it īpaši jautājumos par reorganizāciju. Nopietnai reorganizācijas shēmai jāparedz laicīga vienošanās par pienākumiem, kas veicinātu sanācību. Saskaņā ar pašreizējo shēmu restrukturizācijas laikā Latvijā ir praktiski iespējams saņemt nepārtrauktu finansējumu un nav prasības pēc sanācijas plāna ar neatkarīgu atzinumu. Ir jāstrādā pie abiem šiem jautājumiem. Visbeidzot, ņemot vērā Latvijas augošās saimnieciskās saites ar kaimiņvalstīm, likumā būtu vērts pievērsties

jautājumam par pārrobežu maksātnespējas kārtību (lai gan jāatzīst, ka šis jautājums nav tik steidzami risināms kā pārējie šeit minētie trūkumi).

Lai gan Maksātnespējas likumā ir arī pozitīvi vērtējamas iestrādes, tādas kā detalizēti nosacījumi, lai izvairītos no krāpnieciskām pirmsbankrota operācijām, pastāv bažas, vai šos nosacījumus var efektīvi realizēt. ERAB 2004. gada Maksātnespējas juridisko rādītāju pārskatā izanalizējot maksātnespējas kārtības „efektivitāti” (vai kā likums darbojas praksē) kā kreditoru, tā parādnieku pieteiktā maksātnespējas gadījumā atklāti nopietni trūkumi Maksātnespējas likuma īstenošanā Latvijā. Gan kreditoriem, gan parādniekiem process ir pārāk lēns, dārgs, nepamatoti sarežģīts, kā arī tas nav prognozējams un caurskatāms.

Parādniekiem sagādā grūtības likuma piemērošana, mēģinot pārstrukturizēt savu uzņēmējdarbību, un tas norāda ne tikai uz tiesiskā akta vājumu, bet arī uz šķēršļiem, kas padara reorganizāciju (un līdz ar to uzņēmējdarbības turpināšanu) visai maz iespējamu.

Visi šie faktori kopā ar likuma trūkumiem kavē efektīvu maksātnespējas kārtības ieviešanu, lai tā kā „pātaga” liktu parādniekiem darboties godprātīgi un kā „burkāns” mudinātu maksātnespējīgus parādniekus ar pamatā dzīvotspējīgu uzņēmējdarbību censties panākt tās saglabāšanu.

Nodrošinātas operācijas

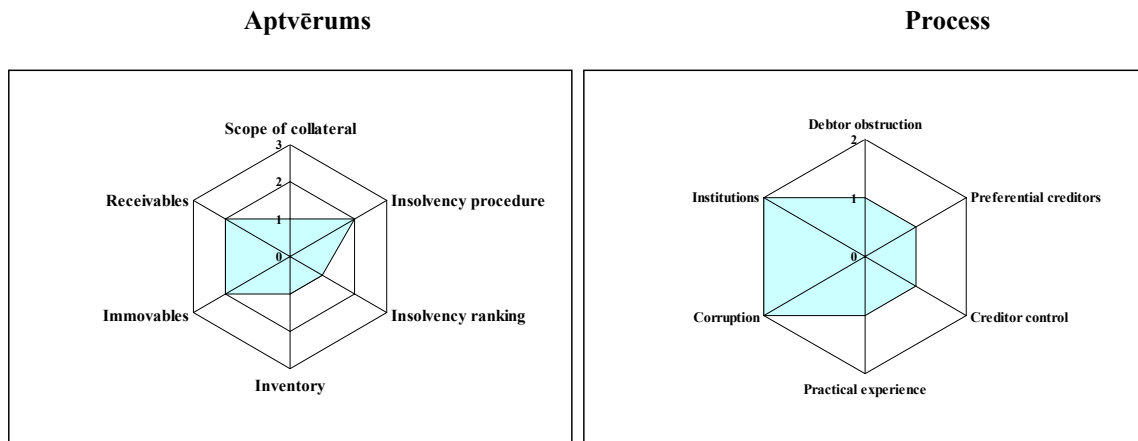
Likums par nodrošinātām operācijām tika pārstrādāts 1998.-1999.gadā, lai ieviestu uz tirgu orientētu, elastīgu un caurskatāmu sistēmu komercķīlu veidā, ko pamatā regulē Komerckķīlas likums. Par komercķīlu var būt kustama (ķermeniska vai bezķermeniska) lieta, kas ir vispārīgi vai īpaši aprakstīta. Tikai uzņēmumi (akciju sabiedrības) var būt ķīlas devēji. Individuālas personas, personālsabiedrības un cita veida uzņēmumi bez juridiskās personas statusa arī var būt ķīlas devējas, bet ķīlas priekšmets tiek ierobežots ar sauszemes transporta līdzekļiem, lidaparātiem, uzņēmumu kā lietu kopību, ķīlu, ko izmanto klienta aizdevumiem. Ja ir ieķīlāts viss uzņēmums, no ieķīlātās mantas tiek izslēgti kuģi un uzņēmuma nekustamais īpašums.

Komerckķīlas ir jāreģistrē Komerckķīlu reģistrā, kas ir Uzņēmumu reģistra datubāzes daļa. Pusēm ir jāiesniedz parakstīts reģistrācijas pieteikums, kam pievienots vairākos eksemplāros dokuments, no kura izriet nodrošināmais pieprasījums, un komercķīlas līgums. Reģistrācijai parasti ir nepieciešamas 5 darba dienas. Informācija par reģistrēto mantu komercķīlām ir pieejama tiešsaistē pēc vienošanās ar Reģistru: www.ur.gov.lv. Aktīviem, kas reģistrēti atsevišķos reģistros, komercķīlu reģistrē šajos reģistros.

Kopumā tiesiskie akti labi kalpo komercvajadzībām. Tomēr, ir dažas neskaidras vai pārāk sarežģītas vietas. Pirmkārt, reģistrācijas process iegūtu, ja to vienkāršotu, neprasot komercķīlas līguma iesniegšanu. Pārejot pie tā sauktās „pieteikumu” sistēmas, reģistrācija varētu notikt dažu minūšu, nevis dienu laikā. Otrkārt, likuma piemērošana, lai gan tā kopumā darbojas efektīvi, cieš no nesakārtotas tiesu sistēmas un nopietnām korupcijas

problēmām. To konstatēja ERAB 2003. gada pārskatā par šķēršļiem likumu ieviešanas procesā (sk. zemāk esošo diagrammu).

Šķēršļi likumu ieviešanas procesā Latvijā (2003)

Piebilde: Jo lielāks ir tīmeklis, jo nopietnākas problēmas katrā atsevišķā aspektā. „Process” izmēra kādu iespaidu katrs šķērslis atstāj uz ieviešanas kārtību. „Aptvērums” norāda uz to, cik efektīvi ieviešana darbojas dažādu ķīlu veidu un parādnieka maksātspējas gadījumā.

Avots: ERAB pārskats par tiesiskiem rādītājiem 2003

Telekomunikācijas

Telekomunikāciju sektoram šobrīd ir jāpakļaujas 2004. gadā pieņemtajam Elektronisko sakaru likumam (Telekomunikāciju likumam), un tā darbību regulē Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (SPRK). Atbildība par sektora politiku gulstas uz Satiksmes ministriju. Telekomunikāciju likums un ar to saistītie noteikumi ir virzīti uz mērķi iestrādāt nacionālā likumdošanā jaunākos Eiropas Savienības regulējošos noteikumus. SPRK nodibināja 2001. gada septembrī, pieņemot 2001. gada jūnijā likumu „Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem”. SPRK ir daudznozaru regulators, kas regulē tādas nozares kā enerģētiku, telekomunikācijas, pasta pakalpojumus un dzelzceļu, un kuras darbību finansē no nodevas, ko maksā regulējamie komersanti. Atbilstoši Telekomunikāciju likuma nosacījumiem SPRK pārraudzīs tirgu, kamēr jaunā Elektronisko sakaru aģentūra sāks nodarboties ar licencēšanas un regulēšanas jautājumiem.

Saskaņā ar SPRK 2004. gada beigās kopējais fiksēto telefonu lietotāju skaits bija 631000, no kuriem 90% izmantoja ciparu telefonus. SPRK arī norāda, ka līdz 2004. gada beigām bija izsniegtas vairāk nekā 300 licences, no tām ievērojams skaits operatoriem, kas plāno balss telefoniju vietējā un starptautiskā līmenī, lai gan daļai no tiem vēl tikai jāuzsāk nopietns darbs. Tomēr, lai gan Lattelekom (bijušais operators ar monopolstāvokli) paliek lielākais fiksēto līniju pakalpojumu sniedzējs, pāreja uz mobiliem sakariem rada vērā ņemamu konkurenci, un ar fiksētām līnijām konkurē lētāki starptautiskie savienojumi, kur sāk dominēt konkurence starp tālrunām un vietējām sarunām.

Lai gan mobilo sakaru sektors ir labi nostabilizējies, jo saskaņā ar datiem 2005. gada beigās Latvijā bija 1,68 miljoni (sastāda 73% no pārklājuma līmeņa) mobilo telefonu lietotāju, līdz jauna operatora ienākšanai 2005. gadā šajā tirgū pastāvēja ierobežota konkurence. Vēl jāvēro, kādu iespaidu šis jaunais operators radīs tirgū. Visiem trim (LMT, Tele2 un Bite GSM) ir UMTS licences, lai gan pakalpojumu sniegšana vēl ir jāuzsāk Latvijā. Viens uzņēmums izmanto CDMA 450 pakalpojumus, bez tam tirgū darbojas vairāki pakalpojumu sniedzēji un mobilie virtuālie operatori.

1993. gadā Telia Sonera kļuva par 49% Lattelekom akciju īpašnieci. Akciju pirkšana pamatojās uz līgumu par 20 gadu ilgām monopoltiesībām uz fiksēto telefoniju līdz 2013. gadam. Vēlākās valdības reformas, kas daļēji radās pievienojoties ES un Pasaules Tirdzniecības organizācijai un 2001. gadā pieņemot Telekomunikāciju likumu, samazināja šo monopolu uz pusi līdz 2003. gada janvārim, kas izraisīja strīdu starp valsti un Telia Sonera. Šis ieilgušais strīds izraisīja vairāku jaunu reformu ieviešanu, un puses panāca vienošanos tikai 2004. gadā. Vēl joprojām notiek valdības un Lattelekom akcionāru konsultācijas par atlikušās Lattelekom daļas privatizāciju. Konkrētus priekšlikumus šajā jautājumā var sagaidīt 2005. gada beigās.

Lai gan Latvija ir panākusi ievērojamu progresu jautājumā par tuvināšanos ES standartiem, grūtības var rasties to īstenošanā. Eiropas Komisija ir izteikusi kritiku par likumu pārņemšanas pabeigšanas gaitu 2002. gadā, it sevišķi attiecībā uz tarifu saskaņošanu, acīm redzamu jaunu tirgus nosacījumu analīzes iztrūkumu un pārmērīgu (nevis uz izmaksām orientētu) maksu par dažiem starpsavienojumu pakalpojumiem. Tāpat ir bijušas piebildes par regulatoriem pieejamo avotu atbilstību, kas nodrošinātu attiecīgo jautājumu risināšanu. Turklāt, lēmums par posmveida pieeju nesējfrekvences izvēlei (attiecīgi 2006. gada janvāris un jūlijs), kā arī nosakot 2005. gada 1. decembri par pēdējo termiņu numuru pārnesamībai atstās savu iespaidu uz tirgū iespējamo konkurenci. Kaut arī ir sākusies dažu šo jautājumu risināšana, lai Latvijā varētu pastāvēt nopietna konkurence, ir būtiski, ka varas institūcijas pilnībā ievieš visus regulējošos mehānismus, cik ātri vien iespējams (it īpaši attiecībā uz piekļuvi un starpsavienojumiem), un ka šo ieviešanu pavada spēcīga un aktīva regulatora iejaukšanās attiecīgā tirgus sektorā. Valdībai ir arī jānodrošina, ka regulējošo institūciju struktūra, pilnvaras un resursi ir pietiekami, lai efektīvi regulētu konkurenci tirgū atbilstoši ES standartiem.